

טיפול העירייה בהשלכת פסולת בניין

1. כללי

פסולת בנייה רבה ועודפי עפר מושלכים ברחבי הארץ באתרים לא מוסדרים או בצידי דרכים ובשטחים פתוחים. פסולת בניין מועטה מגיעה לאתרי פסולת מוסדרים וכמות קטנה יותר של פסולת בניין מגיעה למחזור. להשלכת פסולת בניין ועודפי עפר באתרים לא מוסדרים תוצאות שליליות כגון: פגיעה בשטחים פתוחים, דלדול משאבים טבעיים בשל חציבה נוספת במקום שימוש בפסולת בניין ממוחזרת, ירידת ערך של הקרקע עקב זיהומה, שקיעה וגלישה של קרקע, זיהום מי תהום והקרקע, זיהום אויר ומפגעי ריח כתוצאה משריפת פסולת, יצירת מוקדי משיכה למזיקים וכו'.

פסולת בניין נוצרת משאריות של חומרים המשמשים בבנייה, בשיפוץ, בפיתוח תשתיות או כתוצאה מהריסת מבנים ותשתיות ולרוב מכילה חומרים שונים ובכלל זה תערובות מינרלים (חול, חצץ, אבנים וכו'), קירות בטון ואבן, בלוקים, מרצפות, מוטות ברזל, עץ, יריעות פלסטיק, אלומיניום, קרטון, חומרי איטום וצבע וכו'. פסולת הבניין מורכבת למעשה מחומרים בעלי פוטנציאל לגרימת מפגעים סביבתיים ולכן משלא טופלה כראוי עלולה לגרום כאמור, לזיהום קרקעות ומי תהום, לפגיעה כלכלית עקב הורדת ערך הקרקע המזוהמת ולעלויות טיפול ושיקום גבוהות של הקרקע. ערימות עפר ופסולת בניין פזורות - "מושכות" אליהן משליכי פסולת נוספים ולפיכך, מתחייבת אכיפה ומניעת היווצרות ערימות פסולת בניין בשטח הפתוח.

הטיפול בפסולת בניין ועודפי עפר מוסדר במספר חוקים ותקנות

כלהלן:

- פקודת העיריות (נוסח חדש) הקובעת את חובות העירייה בעניין ניקיון, תברואה ובריאות הציבור, לרבות האחריות לטיפול בפסולת המושלכת בשטחי העיר ורישוי הובלתה (סעיף 242).

- חוק שמירת הנקיון, התשמ"ד-1984, העוסק בין היתר, באתרים לסילוק פסולת בניין ובאיסור השלכת פסולת בניין ברשות הרבים.
- תקנות התכנון והבנייה (בקשה להיתר, תנאים ואגרות), התש"ל-1970 המתנות מתן היתר בנייה ומתן תעודת גמר בנייה בפינוי פסולת בניין, לרבות עודפי עפר וחציבה וחלקי הריסות של מבנים, תוך מסירה למהנדס הוועדה המקומית, על ידי האחראי לביקורת, אסמכתא בכתב - המוכיחה לדעת המהנדס שהטיפול בפסולת הבניין הוסדר בהתאם לתנאי ההיתר.
- חוק עזר לכפר סבא (מפגעי תברואה), תשכ"ד-1964, בו נקבע, בין היתר, על איסור השמה ברחוב של: מסמרים, חומר חד, אבן, חול, ברזל, עץ או חומר בנייה כלשהוא. בנוסף נקבע בחוק זה כי שטח אדמה שאינו גדור במידה מספקת לדעת התברואן והעלול עקב כך לשמש להצטברות אשפה או פסולת, מהווה מפגע.
- חוק עזר לכפר סבא (שמירת שטחים ציבוריים), תשל"ח-1978, בו נקבע, בין היתר, האיסור על זריקת כל אשפה בשטח ציבורי.
- חוק עזר לכפר סבא (שימור רחובות), התשנ"ה-1995, בו נקבע, בין היתר, האיסור על הטלת והשאת דבר כלשהו ברחוב וכן האיסור על גרימת נזק לרחוב.

במחצית שנת 2008 פורסם חוק עזר לכפר סבא-שמירה על איכות הסביבה ומניעת מפגעים, התשס"ח-2008. חוק עזר זה הותקן מתוקף סמכותה של מועצת העיר לפי פקודת העיריות ולפי סעיפים נוגעים בדבר בחוקים: החוק למניעת מפגעים; חוק איסוף ופינוי פסולת למיחזור; חוק שמירת ניקיון ובאיסור השרים הנוגעים בדבר. בחוק עזר זה נקבע איסור על השלכת ו/או הנחת פסולת בניין ברשות הרבים ובאתרי בנייה/שיפוץ והחובה על פינוי פסולת בניין במהלך העבודה ועם סיומה. כן נקבע, בחוק עזר זה, כי אם לא בוצע פינוי פסולת הבניין על ידי מי שנדרש, רשאית העירייה לבצע את העבודה הדרושה לסילוק המפגע ולחייבו בהוצאות העירייה ובלבד, שהתראה על ביצוע הפעולה על חשבון אותו אדם, נמסרה לו זמן סביר מראש.

בחודש אוגוסט 2002 מרכז השלטון המקומי, בשיתוף המשרד לאיכות הסביבה והתאחדות הקבלנים הפיץ למהנדסי הרשויות המקומיות - "נוהל מוצע לאכיפת פינוי מוסדר של פסולת בניין באמצעות חוק התכנון והבנייה".

בנוסף, ב-9 לפברואר 2003 החליטה הממשלה החלטה מספר 2927: "הסדרת הטיפול בפסולת בניין" (ראה סעיף 2.4 להלן).

בתאריך 29/4/08 משתתפי מליאת הוועדה לתכנון ובנייה בכפר סבא החליטו פה אחד, כי בניינים חדשים שייבנו בעיר יחוייבו כתנאי למתן היתר בנייה לעמוד בהוראות היחידה האזורית לאיכות הסביבה בהתאם להנחיות המפורטות ב-"אוגדן סביבתי לבניינים ירוקים עיריית כפר סבא". הוראות האוגדן נוגעות למכלול נושאים סביבתיים כגון: אנרגיה, קרקע, מים, שפכים, ניקוז, קרינה, אקוסטיקה, פסולת ועוד.

בפרק 5 באוגדן הסביבתי לשכונות הירוקות העוסק בניהול סביבתי של מהלך הבנייה יש הנחיות לגבי פסולת בניין. בהנחיות אלה נקבעה מצד אחד החובה לסימון מקום מצבורי פסולת הבנייה שתיבדק על ידי אגף הנדסה במסגרת היתר הבנייה ומעקב על ידי מחלקת פיקוח על הבנייה ומאידך, נקבעה החובה לשינוע כל פסולת הבניין על ידי חברת הובלה המחזיקה ברישיון עסק להובלת פסולת בניין, שינוע שיעשה למפעלי מיחזור פסולת בניין או לאתרים או לתחנות המאושרים על ידי המשרד להגנת הסביבה. כן נקבע בהנחייה זו, כי על מגיש הבקשה להיתר בנייה להוכיח שימוש חוזר או מיחזור של 20% ויותר מפסולת הבנייה.

במסגרת תוכנית העבודה השנתית של מבקר העירייה, נערכה ביקורת בנושא טיפול העירייה בהשלכת פסולת בניין.

הביקורת ערכה פגישות עבודה עם בעלי תפקידים שונים באגף ההנדסה ובאגף איכות הסביבה. בנוסף, עיינה הביקורת במסמכים שונים הקשורים לנושא וכן ערכה סיורים בשטח השיפוט של עיריית כפר סבא ותיעדה בתמונות אתרי פסולת בניין פיראטיים (ראה בנספח ב').

הביקורת בדקה את אופן טיפול אגף הנדסה ואגף איכות הסביבה בפסולת בניין ואת שיתוף הפעולה ביניהם. בנוסף, נבדק אופן הפיקוח והאכיפה, על סמך איזה חוקים פועלת העירייה וכן נבדק אופן הפרסום וההסברה בנושא.

2. פיקוח ואכיפה על פינוי פסולת בניין

העירייה מוסמכת לפקח בתחומה על הטיפול בפסולת בניין ועל מניעת השלכתה וזאת מכח מספר חוקים, ביניהם חוקי עזר ותקנות התכנון והבנייה, שהוזכרו לעיל. בשנת 2005 עודכנה תקנה 16(ג) לתקנות התכנון והבנייה (בקשה להיתר, תנאים ואגרות), התש"ל - 1970, המחייבת את הוועדה המקומית לתכנון ובנייה לקבוע בהיתרי הבנייה שהיא מוציאה תנאים בדבר פינוי המתוכנן של פסולת בניין אל אתר לסילוק פסולת בניין או לטיפול בה, במהלך העבודה ומיד לאחר השלמתה.

2.1 הביקורת מצאה כי מחלקת רישוי ובנייה מנפיקה למבקשי היתר בניה רשימה של אתרים מוסדרים לפינוי פסולת בניין המאושרים על ידי המשרד להגנת הסביבה והמפורסמים באתר האינטרנט של המשרד ועל מבקש ההיתר להמציא למחלקה כתנאי לקבלת ההיתר, אישור התקשרות עם אחד מאתרים אלה. בנוסף, מצאה הביקורת כי מבקש ההיתר, נדרש כי אדריכל ו/או מהנדס מטעמו, ימלא טופס הצהרה על כמות פסולת הבניין הצפויה להיווצר מהבנייה על פי טבלת פירוט מדדים ברורים ומוסכמים בדבר כמות פסולת בניין הנוצרת לפי סוג הבנייה.

טבלת מדדים אלו, הקושרים מטר בנייה לכמות פסולת הבניין המיוצרת - התקבלו בהסכמה בין המשרד לאיכות הסביבה (מלווה על ידי המכון הלאומי לחקר הבנייה בישראל), התאחדות הקבלנים והבונים בישראל, איגוד מהנדסי הערים בישראל ומרכז השלטון המקומי.

מחלקת רישוי ובנייה בודקת על פי טבלת המדדים את תוצאת החישוב שהוגשה לה ובהיתר הבנייה רושמים לאחר הבדיקה את כמות פסולת הבניין הצפויה.

מבקשי היתר הבנייה ממציאים את אישור ההתקשרות לפינוי פסולת הבניין עם האתר לאחר ביצוע ההתקשרות, כך שבפועל, מבקש ההיתר שילם מראש עבור הפינוי לפי הכמות המחושבת.

העתק מהיתר הבנייה לאחר שהוא ניתן, מועבר לסגן מנהל מחלקת ניקיון ופינוי אשפה באגף איכות הסביבה, לצורך מעקב ופיקוח.

במהלך הבנייה אין פיקוח מוסדר מצד מחלקת פיקוח על הבנייה. הפיקוח היזום, מועט מאוד ויתרה מזאת, הביקורת לא מצאה ולא הומצאו לה טפסים ודוחות לגבי פיקוח ואכיפה של פינוי פסולת בניין. מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה ענה לשאלת הביקורת כי: "כל מיני שיפוצניקים זורקים שארים של שיפוצים בדרך כלל בצדי הדרך ובעניין הזה אין לי מה לעשות, אף פעם לא ראינו שמישהו משליך, לפי הפסולת רואים מאיזה מקור זה בא." עוד הוסיף מנהל המחלקה לפיקוח על הבנייה כי: "כמובן ברגע שאנו מגלים שמישהו משליך במקום פתוח, פרטי או ציבורי אנחנו מטפלים או מודיעים על כך לאיכות הסביבה, אם זה קבלן שיש לו היתר בנייה ואנחנו מכירים אותו אנחנו בדרך כלל אומרים לו בעל פה לפנות את זה. לאתר את זה, זה כמעט דבר בלתי אפשרי, אנחנו לא פיקוח צמוד. אנחנו בכל מקרה עושים סיורים על אף שאנחנו עמוסים." כן הוסיף: "בזמנו הוחלט שאגף איכות הסביבה מטפל בנושא ניקיון והשלכת פסולת לאתר מוסדר."

על פי הבדיקה מסתבר כי אנשי אגף ההנדסה - מנהלת מחלקת רישוי ובנייה ומנהל מחלקת פיקוח על הבנייה טענו שלא ידוע להם על נושא הפיקוח על השלכת פסולת בניין, אך הם בטוחים שזה תפקיד האגף לאיכות הסביבה. מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה אף הוסיף, כי בשנתיים האחרונות יש שיתוף פעולה בין הפיקוח העירוני לבין הפיקוח על הבנייה בנושא שמירה על ניקיון העיר ואי השלכת פסולת בניין ברחבי העיר.

לדעת הביקורת במידה ומתקבלת החלטה על ידי גורמים מוסמכים בארגון, ההחלטה חייבת להיות מגובה במסמך כתוב שיישאר בידי הגורמים הרלבנטיים, שכן ההחלטה היא של הארגון ותקפותה כל עוד לא שונתה או בוטלה בידי הגורמים המוסמכים, לא תלויה במי נמצא בארגון אף אם היו שינויים ארגוניים בעירייה.

לפיכך, הביקורת ממליצה כי נושא חלוקת האחריות בין אגף הנדסה ואגף איכות הסביבה אשר לוקה בחסר לאור ממצאי הביקורת המפורטים בדוח זה, יוסדר ובנוסף, יינקטו פעולות מתואמות להגברת האכיפה בנושא פינוי פסולת בניין.

תגובת מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה:

"עפ"י הביקורת, פסולת בניין מגיעה ממספר גורמים: קבלני בניין ויזמים פרטיים, פרויקטים ציבוריים, מקור נוסף שיפוצים למיניהם שלא טעונים היתר.

אתיחס לבניה אשר מתבצעת ע"י יזמים פרטיים, שעליה מבצעת פיקוח מח' פיקוח על הבניה.

לאחר מתן היתר בניה מח' פיקוח אמורה לבקר בבניה בחמישה שלבים שמוגדרים בחוק תו"ב וזאת ע"מ לוודא ביצוע בהתאם לתכניות וההיתר: גמר יסודות, גמר רצפת 0.00, גמר מקלט, גמר שלד, גמר בניה.

למרות זאת וביוזמת המחלקה אנו מבקרים לפני תחילת הבניה, בודקים התארגנות האתר כולל גידור מיקום לעצירת פסולת בניין וכו'. גם במהלך הבניה יש ביקורים במידת הצורך.

אך המחלקה אינה מבצעת ניהול פרויקט ופיקוח צמוד ואינה נמצאת באופן קבוע באתרים.

לא ניתן לבקר בכל אתר ואתר כמעט כל יום ע"מ לראות לאן יוצאת ולאן מושלכת הפסולת.

מתפקידו של אגף לאיכות הסביבה על מחלקתו לבצע פיקוח וסיורים ע"מ לשמור על סביבה נקייה, סדר, העדר מטרדים וכו'.

בסוף הליך הבניה, כמוסכם לפני שנים, האגף לאיכות הסביבה אמור לוודא שהתקיימו כל התנאים כולל השלכת פסולת באתרים מוסדרים וללא אישורו אין אנו משחררים טופס 4 ליזמים.

מקור נוסף – שיפוצים למיניהם אשר אינם טעונים היתרי בניה, אינם עוברים דרך אגף הנדסה ולכן האכיפה אחרי השלכת פסולת מסוג זה אמורה להתבצע באופן טבעי ע"י אגף איכות הסביבה.

רוב תמונות שצורפו לדו"ח הביקורת דווקא מעידות שפסולת הנמצאת ברשות הרבים הינה פסולת מפרויקטים ציבוריים אחרי עבודות סלילה, ריצוף וכו'.

2.2 פירוט פעולות האכיפה:

מנהל אגף איכות הסביבה התייחס לאחריות אגף איכות הסביבה

לגבי פסולת בניין ומסר כי: "פסולת בניין בהגדרה שלה היא לא פסולת

רגילה, היא צריכה להיות מושלכת לאתרים מורשים שמטפלים בפסולת

בניין. זה סוג פסולת שצריך על פי החוק להגיע לאתרים מיוחדים...אנחנו

מאד משתדלים, הפיקוח העירוני אוכף, אי אפשר להוציא פסולת לרשות

הרבים...להערכתי יש בהנדסה בעיה של פיקוח, גם לנו אין מספיק פקחים,

מגייסים פקח חדש-הוא מקבל שכר מינימום...אחרי חודש חודשיים הוא

פורש... אנחנו צריכים להיות כלבי השמירה גם בתחום הזה. לא תמיד זה

מתבצע כמו שצריך."

מנהל אגף איכות הסביבה הוסיף כי אגף איכות הסביבה עשה בשנים האחרונות מבצעי ניקיון בכל האתרים והוציאו מהם כ- 700 טון פסולת. בדוח המסכם את הפעילות בנושא פינוי פסולת מוצקה שנזרקה ברחבי העיר ונוקתה על ידי קבלנים מטעם העירייה, על חשבונה, ציין מנהל מחלקת רכב כי על פי אישורי הטמנה מאתר מורשה פונו בחודשים ספטמבר-נובמבר 2007, כ-890 טון פסולת מוצקה ב- 65 משאיות בעלות של כ- 118,000 ₪ ובחודש מאי שנת 2008 פונו כ- 150 טון פסולת מוצקה ב-10 משאיות בעלות של כ- 23,000 ₪. יוצא מכך שבמבצעי ניקיון אלה פונו מרחבי העיר כ- 1,040 טון פסולת בניין בעלות כוללת של כ- 140,000 ₪ על חשבון העירייה.

נתונים אלה על כמות הפסולת שנאספה לצד העלות הכספית ששולמה לפינוייה מצביעים על אכיפה לקויה והצטברות פסולת בנייה רבה בשטח הציבורי. בנוסף, הביקורת מצאה בסיורים שערכה ברחבי העיר, מספר חודשים לאחר מבצע פינוי הפסולת, כי באזורים בהם בוצע פינוי הפסולת שמתואר לעיל, נמצאה פסולת בניין, ממצא אשר שב ומצביע על אכיפה לקויה ועל מקומות קבועים להשלכת פסולת בניין, דבר המוכיח כי האכיפה על משליכי פסולת בניין בעיר נמוכה.

בנוסף, מצבורי פסולת הבניין אותם מצאה הביקורת בסיוריה ברחבי העיר נראים על פי מראה חלק מהם, כי הפסולת נמצאת שם מספר שנים.

להערכת הביקורת, ממצאים אלו מצביעים על הצורך בהגברת האכיפה, מעבר לפעילות שוטפת לאיתור משליכי פסולת הבניין, פעולות שיקטינו את הצורך בניקוי ואיסוף פסולת בניין על ידי ועל חשבון העירייה.

לשאלת הביקורת: "מהי האכיפה ושל מי האחריות במהלך הבנייה, בסיומה וברחבי העיר, כיצד מבוצע שיתוף פעולה בין איכות הסביבה להנדסה, מהי חלוקת האחריות כולל רישום, טפסים ודוחות?"

ענה מנהל אגף איכות הסביבה כי: "במהלך הבנייה-הנדסה. פיקוח על הבנייה עד טופס 4 צריך לדאוג."

מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה ענה לשאלה זו: "במהלך הבנייה אין פיקוח מוסדר, אין טפסים ודוחות, אני עובד לפי חוק התכנון והבנייה וצריך לבדוק מספר שלבים לפי התקדמות הבנייה. מעבר לזה אין פיקוח יזום לפי פרק זמן וגם פיזית לא יכול לעשות."
תשובות אלה שבות ומעידות על חוסר התיאום בין אגף ההנדסה לאגף איכות הסביבה ועל היעדר שיתוף פעולה בתחום, בפרט לאור תשובתו של מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה, בנוגע לאיתור משליכי פסולת בניין כי "בעניין הזה אין לי מה לעשות, אף פעם לא ראינו שמישהו משליך".

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

"אגף איכות הסביבה אינו מבצע פיקוח באתרי הבניה, מטלה אשר הינה בתחום אגף הנדסה. חשוב שהפיקוח על הבנייה יבצע פיקוח באתרי הבניה באופן שוטף כולל אחר הטיפול בפינוי הפסולת לאתרים מורשים לרבות תעוד מסודר כחלק מתהליך הפיקוח על הבניה. הפיקוח חייב להיעשות באופן שוטף כל מהלך הבניה, ואין להמתין עד לסיום הבניה ולבדוק במועד זה את הטפסים. בעייה נוספת הינה, הפיקוח על קבלני התשתית הפועלים מטעם עיריית כפר סבא, ולדעתי כאן יש להדק את הפיקוח על הקבלנים הללו לרבות אכיפה בהתאם כולל הפעלת הפיקוח העירוני היכן שצריך."

תגובת מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה:

"הביקורת מעלה בעיה של אכיפה אחרי השלכת פסולת בניין. עיקרי הדברים שאין פיקוח מוסדר במהלך הבניה וישנה מחלוקת ואי תאום בין אגף ההנדסה לבין האגף לאיכות הסביבה, מי חייב לבצע אכיפה ולוודא שפסולת בניין מגיעה לאתרים מוסדרים.

עפ"י הביקורת טוען האגף לאיכות הסביבה שבמהלך הבניה זה תפקידו של אגף הנדסה, ולכן לא מבצע אכיפה באופן שוטף וסדיר.

אגף ההנדסה טוען שנוקט בכל האמצעים ע"מ לחייב את הבונים להשליך פסולת בניין באתרים מוסדרים. כך במסגרת טיפול בהיתר בניה נדרש הסכם התקשרות עם אתר מוסדר, העתק היתר בניה מועבר ע"י מח' רישוי לאגף איכות הסביבה ועפ"י דרישתו (מח' ניקיון העיר) לידיעה, מעכב ואכיפה, בסוף הליך הבניה לא ניתן טופס 4 ליזם עד לקבלת אישור מאגף איכות הסביבה אשר מאשר קבלת כל הדווחים הנדרשים ובין היתר אישורים שפסולת הושלכה למתמנה מאושרת."

התייחסויות אלה מראות ומחזקות את טענת הביקורת כי ישנה מחלוקת בין שני האגפים בנושא הטיפול בפסולת בניין ושלא נתקבלה החלטה בהנהלת העירייה לגבי הגורם האחראי לטפל בכך.

2.3 סעיף 7 בחוק שמירת הניקיון עוסק בקביעה על ידי הרשות המקומית של אתרים לסילוק או לריכוז לטיפול בפסולת בניין בין בתחומה ובין מחוצה לה בתיאום עם הרשות המקומית הנוגעת בדבר. בתת סעיף ג' לסעיף זה נקבע:

"(ג) הרשות המקומית תפרסם ברבים הודעה על מקומם של אתרים שנקבעו כאמור".

בסעיף ד' נקבע בין היתר כי לא יפנה אדם, פסולת בניין, אלא לאתר שייקבע לכך, למפעל טיפול באשפה, למפעל מיחזור או למישרפה, או בהתאם להוראות שנקבעו בחוק עזר. הביקורת מצאה כי העירייה מפנה רק את מקבלי היתרי בנייה לאתרים מורשים של המשרד להגנת הסביבה לטיפול ו/או מחזור בפסולת בניין.

מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה ענה לשאלת הביקורת בעניין זה כי: "לא ידוע לי אם פורסמו אתרי פינוי פסולת, לגבי המשפצים אין לי ידיעה על זה. מי שבונה בהיתר מקבל מידע על זה ממחלקת רישוי".

מנהלת מחלקת רישוי ובנייה ענתה לשאלת הביקורת כי: "אנחנו נותנים הנחיות לכל מי שמקבל היתר, אני יודעת שהיחידה האזורית לאיכות הסביבה יכול להיות מפרסמת כל מיני נושאים שקשורים בפסולת, לא ידוע לי אם העירייה עצמה פירסמה. לא נדרשתי להכין פרסום מעין זה".

מנהל אגף איכות הסביבה ענה בעניין זה כי: "יש רשימה של אתרים של המשרד להגנת הסביבה. העירייה פירסמה פרסום אחד".

מהממצאים שפורטו לעיל, עולה כי העירייה לא קבעה בעצמה אתרים לפינוי וטיפול בפסולת בניין אלא מפנה רק את מקבלי היתרי בנייה, לאתרים מורשים של המשרד להגנת הסביבה. עוד עולה ממצאים אלה כי העירייה לא מפרסמת ברבים הודעה על מקומם של אתרים לפסולת בניין, כמתחייב כאמור, מהקבוע בסעיף 7(ג) לחוק שמירת הניקיון.

לפיכך, הביקורת ממליצה כי העירייה תפעל ליישם את ההנחיות המחייבות אותה בחוק שמירת הניקיון ובמיוחד לפרסם ברבים את המקומות לסילוק פסולת הבנייה באמצעות פרסומיה התקופתיים.

תגובת מנהל האגף לאיכות הסביבה:

- א. "עיריית כפר סבא, פרסמה, באתר העירוני, את רשימת האתרים אשר אושרה על ידי המשרד להגנת הסביבה אליהם ניתן לפנות פסולת יבשה. רשימה זו, כולל הנחיות מפורטות כיצד לטפל בפסולת בניה, פורסמה על ידי האגף לאיכות הסביבה באתר העירוני, לרבות קישור לאתר של המשרד להגנת הסביבה.
- ב. העירייה כידוע אינה מפעילה תחנת מעבר, ואין כל כוונה כזו בעתיד.
- ג. קבלן הבניה /קבלן תשתיות, או קבלן השיפוצים, רשאים לבחור בעצמם את האתר אליו יוכלו להתקשר. ממליץ לעורך הבקורת לבקר באתר העירוני – בעיר הירוקה, מקום בו ימצא את הפרטים אותם בנושא. להלן הקישור:
<http://www.kfar-saba.muni.il/?CategoryID=530&ArticleID=945>
- ד. בנוסף, יצויין כי האגף לאיכות הסביבה פרסם מספר פעמים הנחיות לציבור וכן באתר העירוני, הנחיות למשפצי בתים להשתמש במכולות לפינוי פסולת בניה. הפקוח העירוני, מקיים אכיפה ובקורות בתחום זה לרבות רישום דוחות ברירת קנס. פרוט בנושא יפורט בהמשך התייחסותנו."

2.4 ב- 9 לפברואר 2003 הממשלה קיבלה כאמור, החלטה מס' 2927 בה הוחלט

פה אחד בין היתר כלהלן:

- 1" להטיל על השר לאיכות הסביבה להסדיר את הטיפול בפסולת הבניין ברחבי ישראל בתוך 3 שנים. ולא יאוחר מסוף שנת 2005.
 במטרה לנקות את השטחים המזוהמים בפסולת בניין.
 2. עיקרי התוכנית:
 (א) פעילות בתחום הרשויות המקומיות
 משרד הפנים והמשרד לאיכות הסביבה ינחו את הרשויות המקומיות, ובכלל זה עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות, להכין תכניות מקצועיות להסדרת הטיפול בפסולת הבניין הנוצרת או המצויה בשטחן.
 התוכניות יכללו הוראות והסדרים בעניינים הבאים:
 ...
3. חיוב קבלנים ואחראים על ביצוע פרויקטים של הריסה או בניה בהיקף גדול (בהתאם למפתח שייקבע בשיתוף משרד הפנים והמשרד לאיכות הסביבה), על ידי הרשות המקומית, לבצע גריסה של פסולת הבניין באתר הבניה ולמחזר את הפסולת במגמה להגיע להיקף של 50% לפחות, וכן להפנות

פסולת לאתר גריסה לשימוש חוזר.

החייב ייעשה במסגרת חקיקת חוק עיר, בתנאים בהיתר הבניה וכתנאי למתן טופס 4 (לאכלוס), ובמסגרת תקנות התכנון והבניה (היתר, תנאים ואגרות), התש"ל-1970, אשר יתוקנו ככל הדרוש להסדרת הענין.

...

5. טיפול בשטחים פתוחים בבעלות פרטית המזוהמים בפסולת, באמצעות צווי ניקוי שיוצאו למשליך הפסולת. ובמקרה של אי איתור משליך הפסולת - תחוייב בכך הרשות המקומית, על-פי כל דין.

...

7. תקצוב

...

(2) סך של 50 אחוזים מסכומי הקנסות שיוטלו בעקבות פעילות עובדי הרשויות המקומיות, באמצעות מתן ברירות משפט לפי חוק שמירת הניקיון אשר ישולם לקרן לשמירת הניקיון, יועבר לרשויות המקומיות. כספים אלה יישמשו את הרשויות לפעולות ניקוי השטחים המזוהמים בפסולת."

הביקורת העלתה כי פרט לפרוייקט בנייה גדול אחד, העירייה לא חייבה קבלנים ואחראים על ביצוע פרוייקטים של הריסה או בנייה בהיקף גדול, כמו לדוגמא - פרוייקט פינאי ברחוב ששת הימים - גורדון, לבצע גריסה של פסולת הבניין באתר הבנייה ולמחזר את הפסולת, אלא חייבה את היזם לפנות את פסולת הרס המבנים לאתרים מוסדרים. בנוסף, פרט לפרק 5 באוגדן הסביבתי לשכונות ירוקות העוסק ב- "ניהול סביבתי של מהלך הבנייה" - בו נקבעה החובה להוכיח שימוש חוזר או מיחזור של 20% ויותר מפסולת הבנייה, ולא כפי שנקבעה בהחלטת הממשלה 2927, כי יש לבצע גריסה של פסולת בניין ולמחזר את הפסולת לשימוש חוזר במגמה להגיע להיקף של 50% לפחות. אגף ההנדסה מחייב רק את מקבלי היתרי הבנייה לפנות את פסולת הבניין לאתרים מורשים של המשרד להגנת הסביבה.

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

"...יצוין כי אגף הנדסה, אגף איכות הסביבה והיחידה הסביבתית, הגיעו למסקנה כי בפרוייקט **פינוי בינוי ששת הימים גורדון** הנזק הסביבתי אשר יגרם לסביבת המגורים הקרובה, כתוצאה מהפעלת תחנה לגריסת פסולת במקום, תזיק לתושבים, ופעולה זו, תיצור מפגעים סביבתיים, בשל קירבת אתר הבניה לבתי התושבים. ולכן, כל פעילות כזו היתה הופכת את הסביבה לבלתי נסבלת. לאחר שנועצנו בגורמי מקצוע, אסרנו על הפעלת התחנה במקום. אם המבקר היה בודק את כל נתוני הסביבה היה מגיע אף הוא למסקנה זו. לעומת זאת **במתחם G-** (פקר פלדה הקודם), הריסת כל המבנים שהיו במקום, מבני אסבסט, בטון מתכות מסוגים שונים ועוד, עברו תהליך של פרוק מבוקר לרבות הפעלת מתקני גריסה. הדרישה למיחזור פסולת הבניה מאתר זה, נתקבלה בעת מתן היתר הבניה, בתאום עם המשרד להגנת הסביבה. במהלך פרוק המבנים באתר, היה פיקוח של המשרד להגנת הסביבה, היחידה הסביבתית, הפיקוח העירוני והפיקוח על הבניה במשך כל תהליך המחזור באתר. עובדה זו לא מצאה את ביטויה בדוח."

הביקורת בדקה האם העירייה מחייבת בתנאי המכרזים את הקבלנים המבצעים

עבורה עבודות בנייה ותשתיות שיעבדו עם חומרים ממוחזרים מפסולת בניין גרוסה ממוחזרת ומצאה כי העירייה אינה עושה זאת לאור תשובתו של מנהל הפרוייקטים באגף ההנדסה שענה לשאלת הביקורת בעניין זה: "החומרים הם חומרים קונבנציונליים המקובלים בשוק, לא ידוע לי שהקבלנים מחויבים לעבוד עם חומר ממוחזר."

הביקורת ערכה בדיקה מדגמית בחוזי עבודה של העירייה עם קבלנים שונים לביצוע עבודות בנייה ושדרוג מבנים ומצאה כי בחוזים שנבדקו, על כל נספחיהם, אין כל הנחייה מחייבת לביצוע גריסה של פסולת בנייה ו/או חיוב הקבלן לעבודה עם חומרים ממוחזרים מפסולת בניין גרוסה. לא רק זאת, הביקורת גם מצאה כי בחוזים בפרק ציוד, חומרים ואורח מקצועי מוגדרים החומרים ומוצריהם כלהלן: "כל החומרים והמוצרים שיסופקו על ידי הקבלן לצורך ביצוע העבודה יהיו חדשים ושלמים ויתאימו בתכונותיהם מכל הבחינות להוראות מסמכי החוזה ולדרישות התקנים הישראליים המעודכנים. בהעדר תקנים לחומרים ולמוצרים כלשהם – יהיו אלה חומרים ומוצרים שיתאימו לדוגמאות שיאושרו ע"י מהנדס העירייה. הקבלן מתחייב לספק את כל החומרים והמוצרים מהסוג המעולה מתוך הסוגים השונים שמחייבים התקנים הישראליים, אלא אם כן נקבע להם במסמכי החוזה במפורש, סוג אחר."

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

"השימוש בפסולת בניה לשימושי בניה, הינו באחריות אגף הנדסה, שרק הוא יכול לקבוע ולהחליט אם ניתן להשתמש בחומרים הללו ובאיזו בניה."

במפרט מיוחד המהווה חלק בלתי נפרד מהחוזה, הביקורת לא מצאה כל סעיף העוסק בנושא שימוש בחומר ממוחזר אלא מצאה רק הנחיות לגבי אופן פירוק והריסת מבנה קיים וסילוק הפסולת למקום המאושר על ידי הרשויות, ללא כל פירוט מעבר לכך.

בנוסף, מצאה הביקורת בגוף החוזה בפרק חובות הקבלן, לגבי ניקוי האתר, כלהלן: "הקבלן יסלק מזמן לזמן מאתר העבודה את עודפי החומרים והפסולת, ומיד עם גמר העבודה ינקה הקבלן את אתר העבודה ויסלק ממנו את כל המבנים והמתקנים הארעיים, שיירי החומרים, הפסולת מכל סוג שהוא, וימסור את האתר והעבודה כשהם נקיים ומתאימים למטרתם ולשיעור רצונו של מהנדס העיריה."

כן מצאה הביקורת בפרק זה, לגבי סילוק חומרים פסולים ומלאכה פסולה כלהלן: "המפקח יהיה רשאי להורות לקבלן, מזמן לזמן, תוך כדי מהלך העבודה:

א. על סילוק חומרים כלשהם מאתר העבודה שאינם מתאימים לייעודם לדעת המפקח, בתוך תקופת זמן אשר תצויין בהוראה.

"...

מהממצאים שפורטו לעיל, עולה כי החובות שנקבעו בהחלטת הממשלה ובפרסומים שונים לאחריה, מקויימות באופן חלקי בלבד. הביקורת ממליצה כי יוקפד בחוזי התקשרויות של העירייה עם קבלנים על קיום כל החובות מצד הקבלן, בנוגע לפסולת בניין וחומרים ממוחזרים והתאמת חוזים אלה לתקני הבנייה הירוקה ולחוקים בנדון.

לאור החלטת הממשלה שהוזכרה לעיל ולאור פרסומי המשרד להגנת הסביבה בנוגע למחזור ושימוש בחומרים ממוחזרים מחומרי בנייה, בהם מפורסם כי תכונותיו ההנדסיות של חומר ממוחזר, לאור תוצאות מחקרים רבים, תואם דרישות מפרטים שונים, בעיקר לעבודות תשתית ופיתוח ויכול לשמש כחומר לסלילת כבישים, דרכי גישה, שבילים, סוללות, רחבות וכו'. חומר הגלם הממוחזר זול יותר בכ- 30% מחומר טבעי ומרחקי השינוע, על פי רוב, קצרים יותר ובפרט לאור ההנחיה בנוגע ל: "הסדרת הטיפול בפסולת בנייה - שימוש בחומרים ממוחזרים מחומרי בנייה", אשר הופצה בחודש מרץ 2008 לכל הרשויות המקומיות, (ראה נספח א'), בה הונחו הרשויות המקומיות, על ידי מרכז הטיפול בפסולת בניין, מהאגף לטיפול בפסולת מוצקה במשרד להגנת הסביבה, בין היתר כי:

"על פי החלטת הממשלה מס' 2927 משנת 2003 שעיקרה הסדרת הטיפול בפסולת הבנייה ושימוש בחומרים ממוחזרים, נדרשים משרדי הממשלה וגופי הסמך השונים ובכללם הרשויות המקומיות לעשות שימוש בחומרים ממוחזרים בפרויקטים המבוצעים על ידם. החלטת הממשלה מכוונת למחזור חומרי הבנייה כאמצעי לצמצום ההשלכה הבלתי חוקית ולשימור משאבי הטבע הדלים.

כמו כן החלטה שלעיל מדגישה את האחריות של הרשויות המקומיות להסדרת הטיפול בפסולת הבנייה בשטחה.

על אף ההחלטה החשובה בה נקבעו דרכים לקידום השימוש באגרגטים וחומרי מילוי ממוחזרים מפסולת בנייה וכן הגדרת בשיעור של 20%, טרם התרחש השינוי המיוחל והשימוש באגרגטים ובחומרי המילוי הממוחזרים טרם קנה אחיזה בפרויקטים הציבוריים. פונה אני אליך בבקשה לעשות כל שבידך על מנת לקדם את השימוש בחומרי בנייה ממוחזרים בפרויקטים שבניהולך.

בנושא אפשרויות לניצול פסולת הבנייה כמשאב, מובאת בזאת חוות דעתי ככלי תכנוני לרשויות מקומיות, מועצות, עיריות וגופים ציבוריים שונים. ידוע כי במהלך פיתוח התשתיות העירוניות בתחום הרשות המקומית צורכים אתם חומרי מחצבה מסוגים שונים לעבודות תשתית ופיתוח, חומרים אלו נרכשים מהמחצבות שרובם ככולם נמצאים באזור ההר ומרחק ההובלה מהמחצבה לאתר הפיתוח הינו גדול ועלותו גבוהה לאין שיעור מעלות הובלה מקומית.¹ בכל הרשויות המקומיות ישנם מערומי פסולת שהיום הינם מטרד ציבורי ועם מחזור הפסולת ניתן יהא להופכה למשאב."

לפנייה זו לרשויות המקומיות צורפה השוואה מפורטת של פרויקט לדוגמא, בתחום רשות מקומית, על מנת להמחיש את הכדאיות הן הכלכלית והן הסביבתית של עבודה עם חומרים ממוחזרים מפסולת בניין, זאת לאחר שתוצאות ניסויים שונים ועבודות חקר הצביעו כי החומרים הינם ראויים ואיכותיים וכי ניתן

¹ הדגשת הביקורת

להשתמש בהם כחומרי מילוי מסוגים שונים לסלילת כבישים, שבילי אופניים, רחבות, סוללות וכו', בנוסף לכך, שהוועדה הבין משרדית לסטנדרטיזציה הוציאה תוספת למפרט 51 לשימוש בחומרים ממוחזרים ואף יצא מפרט של החברה הלאומית לדרכים (מע"צ) בנושא.

כמו כן, נכתב בפנייה זו כי:

"בהתבסס על כך כי כול רישות מקומית מחויבת לטפל בפסולת הנמצאת בשטחה. וכול רישות מבצעת או שתבצע פיתוח תשתיות בשלב זה או אחר, תוכנית משולבת של טיפול בפסולת ושימוש בחומר ממוחזר הינה האלטרנטיבה הנכונה, היעילה והחסכונית."

הביקורת ממליצה כי העירייה תחייב, כבר בתנאי המכרזים, את כל הקבלנים שעובדים עבורה, לעבוד עם חומר ממוחזר בשיעור שיקבע מהנדס הרשות בהתאם להחלטת הממשלה, בכך תתרום העירייה את חלקה להפיכת פסולת הבניין למשאב תוך צמצום הטמנת פסולת הבניין. הערך המוסף היחידי של ההטמנה הוא בעצם פינוי הפסולת וצמצום ההשלכה הפיראטית של פסולת בניין. בכך הטמנת הפסולת תהפוך לפחות כדאית כלכלית, אל מול היכולת למכור את הפסולת לצורך מיחזור והפיכתה כאמור, למשאב.

2.5 הביקורת בדקה את אופן האכיפה והטיפול בפסולת בניין בשנים 2007-2008 ומצאה כלהלן:

בשנת 2007 התקבלו במוקד העירוני 408 פניות בנוגע לפסולת בניין. 21 מהפניות הועברו לטיפול מחלקת פיקוח על הבנייה באגף הנדסה. 20 פניות מתוכן, טופלו ונסגרו על ידי המחלקה לאחר מתן הנחיות לקבלנים לטפל בהסרת המפגעים ופניה אחת טופלה בהוצאת צו מינהלי להסרת המפגע באתר בנייה של החברה הכלכלית לפיתוח כפר סבא.

387 מהפניות הועברו לטיפול הפיקוח העירוני באגף איכות הסביבה. ב-87 מקרים הפיקוח העירוני הוציא דרישה לסילוק המפגע באמצעות מילוי טופס הודעה לסילוק מפגע/מכשול, תוך פרק זמן שקבע הפקח במקום וב-45 מקרים מהם, בהם המפגע לא הוסר, ניתן דוח ברירת קנס/משפט.

ב-9 מקרים נוספים ניתן על ידי הפיקוח העירוני דוח ברירת קנס/משפט מייד עם גילוי המפגע.

בשנת 2007 ניתנו אפוא, 54 דוחות ברירת קנס/משפט לגבי פסולת בניין ומתוכם :

- א. 3 דוחות שולמו במלואם.
  - ב. 4 דוחות בוטלו על ידי התובע העירוני מסיבות טכניות.
  - ג. 4 דוחות בוטלו על ידי התובע העירוני לאחר הגשת ערעור.
  - ד. 4 דוחות בוטלו על ידי השופט.
  - ה. 5 דוחות לא שולמו על ידי החייב על אף גזר הדין בו קבע השופט להגדיל את גובה הקנס ב-50% לכולם ועל אף שעבר בכולם המועד האחרון לתשלום.
- 18 דוחות ברירת קנס/משפט ניתנו על ידי הפיקוח העירוני בעקבות פעילות יזומה שלו.

בשנת 2008 התקבלו במוקד העירוני 523 פניות בנוגע לפסולת בניין. 58 מהפניות הועברו לטיפול מחלקת פיקוח על הבנייה באגף הנדסה. מתוכן 2 פניות הועברו לטיפול החברה הכלכלית לגבי פרויקט שהיא מנהלת. פניה אחת היתה לגבי קבלן שבונה עבור העירייה. הפניות טופלו ונסגרו על ידי המחלקה לאחר מתן הנחיות לקבלנים לטפל בהסרת המפגעים.

465 מהפניות הועברו לטיפול הפיקוח בעירוני באגף איכות הסביבה. ב-206 מקרים הפיקוח העירוני הוציא דרישה לסילוק המפגע באמצעות מילוי טופס הודעה לסילוק מפגע/מכשול, תוך פרק זמן שקבע הפקח במקום וב-13 מקרים מהם, בהם המפגע לא הוסר, ניתן דוח ברירת קנס/משפט.

ב-2 מקרים נוספים ניתן על ידי הפיקוח העירוני דוח ברירת קנס/משפט מייד עם גילוי המפגע.

בשנת 2008 ניתנו אפוא, 15 דוחות ברירת קנס/משפט לגבי פסולת בניין ומתוכם :

- א. 2 דוחות בוטלו על ידי התובע העירוני לאחר הגשת ערעור.
- ב. 7 דוחות לא שולמו על ידי אותו חייב על אף גזר הדין בו קבע השופט להגדיל את גובה הקנס ב-50% לכולם ועל אף שעבר בכולם המועד האחרון לתשלום.

ג. דוח אחד של קבלן של העירייה מופיע במחשב אגף איכות הסביבה כממתין להחלטת השופט (תאריך הבדיקה האחרון 8/4/08) ובמחשב מחלקת פיקוח ובקרה באגף הכנסות העירייה לא מופיע סכום ברירת הקנס.

באגף איכות הסביבה מותקנת מערכת מחשב עצמאית שאינה מקושרת לשום מערכת מחשב עירונית כך שחשבת האגף לא מקבלת מידע שוטף על שוברי התשלום אשר ניתנים לחייבים בעקבות פסיקת השופט בבית המשפט.

מחשב בית המשפט מחובר למחלקת הגבייה אולם הנתונים המופקים דרכו אינם מלאים וחסרים את מספר הדוח ומספר התיק בבית המשפט כך שבפועל, חשבת אגף איכות הסביבה אינה יכולה לזכות חייבים לפיו. הזיכויים נעשים על ידה באופן ידני מעת לעת, בזמן שהיא משווה נתונים בתיקים במזכירות בית המשפט. מעבר לכך, לא נעשה על ידה מעקב שוטף על ביצוע תשלומי הקנסות. ב-7/12/08 התקיימה פגישת עבודה באגף הכנסות העירייה בה השתתפו מצד האגף מנהלת האגף ומנהלת מחלקת רישום ובקרה עם מזכירת בית המשפט ומתאמת המחשוב. בישיבה זו סוכם כי מנהלת מחלקת פיקוח ובקרה באגף הכנסות העירייה תוציא דוח חודשי למחלקת פיקוח על הבנייה ולאגף איכות הסביבה אשר יידרשו לאשר קבלתו תוך 14 יום ואישור זה יהווה בקרה על הנתבעים וגזרי הדין בגינם.

הביקורת מצאה כי דוח זה לא הופק כלל ולדברי מנהלת מחלקת פיקוח ובקרה אף אחד מהגורמים המקצועיים לא ביקש את הפקתו על אף, שפרוטוקול הישיבה נשלח לכולם.

לאור כך, הגברת הפיקוח והבקרה והמעקב על תשלום הקנסות אשר נקבעו בגזרי הדין בבית המשפט לא מבוצע. יתר על כן, חשבת אגף איכות הסביבה ומנהלת מחלקת פיקוח ובקרה לא התבקשו לדבריהן להמציא דוחות מצבת חובות לאף גורם.

הביקורת ממליצה להגביר את האכיפה והמעקב על ביצוע התשלומים תוך הסדרת הקישור בין מחשב אגף איכות הסביבה למחשב אגף הכנסות העירייה ומחשב בית המשפט, יחד עם התאמת והאחדת הנתונים בכל יחידות הקצה.

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

"א. מערכת המידע אשר נמצאת בשימוש האגף לאיכות הסביבה, הינה מערכת מחשב אינה מחוברת למאגרי המידע העירוניים. מזה כשנתיים דרשנו הסבת המערכת למערכת משולבת אשר תאפשר קישור עם כל המאגרים הקיימים. הדרישה שלנו נמצאת בטיפול אגף המיחשוב ומן הראוי שהשאלות בנושא תופנינה לכתובת זו.

ב. לדעתנו חל בלבול בהגדרת התפקידים ותחומי האחריות בדוח. אגף איכות הסביבה אחראי על הטיפול בדוחות והתשלום בגינם עד להעברתם לבית המשפט. מרגע שהם הגיעו לטיפול בית המשפט, הטיפול הינו באחריות בית המשפט באמצעות אגף הגביה ונציגתה בבית המשפט. קוימו מספר פגישות כדי לקבל דוח ריכוז המפרט את כל התשלומים לאותם דוחות אשר קיבלו גזרי דין, גובה הסכום, מס תיק, ומצבו של הדוח שולם או לא. דוח זה היה עוזר לסגור את המעגל במערכת של הפיקוח העירוני."

2.6 הגדרת עודפי עפר וחציבה כפסולת בניין בתקנות התכנון והבנייה נכנסה

לתוקף בחודש פברואר 1999.

לדעת מנהלת מחלקת רישוי ובנייה, מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה

ומנהלת הפיקוח העירוני האדמה היא לא פסולת בניין.

יוצא אפוא כי עודפי עפר אינם נחשבים בעיני הגורמים מאגף הנדסה ומאגף

איכות הסביבה כפסולת בניין בניגוד להגדרתו בתקנות התכנון והבנייה

ולפיכך אינם דואגים לפינויו כמתחייב.

לדעת הביקורת יש להתייחס לעודפי עפר כפסולת בניין לכל דבר ועניין

ולטפל בהם כפסולת בניין על פי המתחייב.

ממצאי הביקורת מצביעים על פיקוח לקוי של העירייה על השלכת פסולת בניין.

זאת ועוד, בסיור שערכה הביקורת פעמים אחדות כאמור, בשטח השיפוט של

העירייה נמצאו מצבורי פסולת בניין.

הסיורים נעשו באותם מסלולים, מספר פעמים, כדי לבדוק אם הממצאים הם חד

פעמיים או מתמשכים. בסיורים אלה שתועדו בתמונות (ראה להלן בנספח ב'),

נמצאו אתרים פיראטיים של פסולת בניין ועפר, במקומות שונים בעיר.

לאור הממצאים שפורטו לעיל, הביקורת ממליצה כי תוסדר חלוקת האחריות בין אגף ההנדסה ואגף איכות הסביבה תוך הנהגת תיאום ושיתוף פעולה מוסדר ושוטף בין האגפים בתחומים דרושים להגברת האכיפה ולהגדלת ההרתעה.

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

א. המבקר צירף לדו"ח כאמור תצלומים מאתרי פסולת בניין ותשתיות פיראטים בכפר סבא. חלק לא מבוטל מהערימות שצולמו, כבר פונו ולא היו במקום בו צולמו בעת מסירת דו"ח המבקר.

ב. פינוי נקודות פסולת קיימות בשטח, יתבצע במהלך שנת 2009 בכפוף למגבלות התקציב.

ג. להלן התייחסות לגבי התמונות בחלק מהאתרים המצולמים בנספח ב' לדו"ח המבקר אשר פונו לפני קבלת דו"ח המבקר:

- ערימות ברחוב רופין (עמוד 34 לדו"ח).
- ערימות ברחוב רופין (עמוד 35 לדו"ח).
- ערימות בשיכון קפלן (עמוד 36 לדו"ח).
- ערימות ברחוב נשר בשכונת האוניברסיטה (עמוד 37 לדו"ח).
- ערימות בשכונת ותיקים (עמוד 38 לדו"ח).
- **רחוב הטייסים** – במספר תמונות הפסולת לא קיימת ובשתי תמונות מדובר בסגירת שני רחובות ללא מוצא רחוב אברהם קרן ורחוב ההשכלה הגובלים ברחוב הטייסים זוהי סוללה המשמשת כמחסום ולא כפסולת בנייה.
- **רחוב רופין** – ברחוב רופין אין מדובר בפסולת בניה כלל ועיקר. מדובר בצינורות אשר הוצאו על ידי אגף הנדסה ואשר מתוכננים להתקנה בתעלות של מגה בעתיר ידע.
- **בית העלמין הישן** – ליד הברושים אין פסולת אך יש מקום באמצע החומה שיש מספר אבנים. יטופל בפינויין.
- **רחוב הרעות** – במקום אין פסולת כבר הרבה זמן המקום נאכף ע"י הפיקוח העירוני ונרשמו כ-14 דוחות על השלכת פסולת.

- **רחוב הל"ה** – המקום נקי ואין בו פסולת.
- **רחוב יוחנן הסנדלר** – המקום משמש כשטח תפעול של אגף הנדסה ובו מונחים מצעים לסלילת כבישים וכן שאריות של אבני שפה ומדרכות. הוגשה דרישה לאגף הנדסה לטפל בניקוי שטח זה.
- **רחוב השקמה** – במקום ישנה ערימה אשר מתוכננת לפינוי בתוכנית פינוי פסולת.
- **רחוב הנשר** – אין במקום פסולת לפי התצלום אך ישנה נקודה שנאכפת ע"י הפיקוח השייכת לקבלן הפיתוח במקום (גרשמים דוחות).
- **רחוב המוביל** – אין פסולת במקום.
- **שיכון ותיקים** – אין פסולת בכל הנקודות המצולמות.
- **שיכון יוספטל** – בכל התמונות אין פסולת למעט תמונה אחת שמדובר בכביש הביטחון המקום יכנס לתוכנית פינוי.
- **שיכון קפלן** – בכל התמונות אין פסולת למעט תמונה אחת אשר מתבצעת אכיפה במקום."

הביקורת מבקשת לציין כי הצילום הראשון נעשה במהלך חודש יולי 2008 והצילום השני נעשה בחודש נובמבר 2008. מבצעי הניקיון של האגף לאיכות הסביבה נעשו בחודשים אוקטובר - נובמבר 2007 ומבצע נוסף נעשה בחודש מאי 2008.

יוצא אפוא כי התמונות צולמו לאחר שני מבצעי הניקיון של האגף לאיכות הסביבה. לכן, הביקורת רושמת לפנייה את התחייבות האגף לבצע במהלך 2009 מבצעים נוספים לפינוי נקודות פסולת בניין הקיימות ברחבי העיר.

3. חוקים

דברי חקיקה שונים שהוזכרו לעיל, מקנים לעירייה סמכויות לאכוף מניעת מפגעים ושמירה על ניקיון העיר. הוראות החוקים הנוגעים לעניין קובעות את ההנחיות הן למייצרי פסולת הבניין והן לפיקוח העירוני. סמכויות האכיפה מוקנות לפיקוח העירוני ולעובדי עירייה מכוח פקודת העיריות

(נוסח חדש), מכוח חוקי עזר שונים בתחומי מפגעי תברואה, שמירת שטחים ציבוריים, ניקוי מגרשים חצרות וכניסות לבניינים, ושימור רחובות, תקנות חוק התכנון והבנייה, חוק שמירת הניקיון אשר מוזכרים להלן:

א. חוק עזר לכפר סבא (מפגעי תברואה), תשכ"ד-1964, בו נקבע, בין היתר, כי הצטברות של עפר, אבנים, עצים או פסולת אחרת וכן מקום עבודה מכל סוג שהוא המוחזק במצב לא נקי מהווים מפגע, כמו גם, שטח אדמה שאינו גדור במידה מספקת והעלול לשמש להצטברות אשפה או פסולת המהווה גם היא מפגע. האחריות לסילוק המפגע חלה על המחזיק במבנים או בקרקעות. בחוק זה נקבע כי במידה ולא סילק המחזיק, את המפגע, רשאית העירייה לבצע את העבודה הדרושה לסילוק המפגע ולגבות את הוצאות הביצוע מאותו אדם או מאותם אנשים החייבים לסלק את המפגע. כמו כן, נקבע בחוק זה כי כל אדם המשליך אשפה או כל חפץ אחר ברחוב, בכל קרקע, בין פרטית ובין ציבורית ו/או שם ברחוב מסמרים, חומר חד, אבן, חול, ברזל, עץ או חומר בנייה כלשהו דינו, נכון למועד עריכת הביקורת, קנס עד 600 ₪ והיתה העבירה נמשכת, דינו קנס נוסף של 24 ₪ לכל יום שבו נמשכת העבירה. בשנת 2007 נמסרו 87 הודעות לסילוק מפגע/מכשול לפי חוקי העזר: מפגעי תברואה ; שימור רחובות ; ניקוי מגרשים, חצרות וכניסה לבניינים וניתנו 16 דוחות ברירת קנס/משפט (ל-9 מהם לא היתה דרישה מוקדמת להסרת המטרד).

בשנת 2008 נמסרו 206 הודעות לסילוק מפגע/מכשול לפי חוקי העזר שהוזכרו לעיל וניתנו 9 דוחות ברירת קנס/משפט (ל-2 מהם לא היתה דרישה מוקדמת להסרת המטרד).

ב. חוק עזר לכפר סבא (שמירת שטחים ציבוריים), תשל"ח-1978, בו נקבעה, בין היתר, החובה על שמירת ניקיון כך שאדם לא ישים חפץ, לא יזרוק, לא יגרום ולא ירשה שאחר ישים או יזרוק בשטח ציבורי כל אשפה. בחוק נקבע כי העובר על הוראה מהוראות חוק זה דינו, נכון למועד עריכת הביקורת, קנס 600 ₪ ובמקרה של עבירה נמשכת, דינו קנס נוסף של 24 ₪ לכל יום שבו נמשכת העבירה.

הביקורת לא מצאה ולא הומצאו לה דוחות ברירת קנס/משפט שניתנו בשנים 2007-2008, בגין פסולת בניין, לפי חוק עזר זה.

ג. חוק עזר לכפר סבא (ניקוי מגרשים, חצרות וכניסות לבניינים), תשכ"ג-1963, בו נקבע, בין היתר, כי ראש העירייה, לרבות אדם שהועברו אליו סמכויותיו לפי חוק זה, רשאי לדרוש מאת בעל המגרש ומאת בעל הבניין או המחזיק בו לנקות את החצר או הכניסה לבניין. בחוק נקבע כי העובר על הוראה זו דינו, נכון למועד עריכת הביקורת, קנס 1,000 ₪ ובמקרה והעבירה נמשכת, דינו קנס נוסף של 50 ₪ לכל יום שבו נמשכת העבירה.

לפי חוק זה, בשנת 2007 ניתנו 37 דוחות ברירת קנס/משפט בגין פסולת בניין (ועוד 87 הודעות לסילוק מפגעים) ובשנת 2008 ניתנו 6 דוחות (ובנוסף 206 הודעות לסילוק מפגעים).

ד. חוק עזר לכפר סבא (שימור רחובות), התשנ"ה-1995, בו נקבע בין היתר כי אדם לא יניח, לא ישאיר ברחוב ולא ירשה לאחר להניח, להשאיר או להטיל ברחוב דבר כלשהו. בנוסף, נקבע בחוק זה כי לא יגרום אדם ולא ירשה לאחר לגרום נזק לרחוב. בפרק הגדרות בחוק זה מוגדר: "רחוב" - דרך, נתיב להולכי רגל או לרוכבי אופניים, מדרכה, גשר, כיכר רחבה או גינה, מעביר מים, מרכז שיש לציבור זכות מעבר בהם בין שהם מפולשים ובין שאינם מפולשים, וכן מעבר המשמש או המכוון לשמש אמצעי גישה לבתים אחדים, לרבות סימני דרך, תעלות, מיתקני תאורה, מיתקני אשפה, עצים, ביבים או חפירות שברחוב או בצדי רחוב.

בחוק זה נקבע עוד, כי במידה והאדם אשר הניח ו/או השאיר דבר כלשהו ברחוב לא נענה לדרישה המחייבת אותו לסלק את המכשול בדרך שקבע המהנדס, לרבות אדם שהמהנדס הסמיך לפי חוק זה, בפרק הזמן שנקבע בדרישה, תהיה העירייה רשאית לעשות את הדרוש ולחייב את מקבל ההודעה בתשלום הוצאות הסילוק או הביצוע. עוד נקבע בחוק זה כי אדם אשר גרם נזק לרחוב חייב לתקן את הנזק באופן ובתנאים שתקבע העירייה.

הביקורת לא מצאה ולא הומצאו לה דוחות ו/או דיווחים שניתנו בשנים 2007-2008 בגין גרימת נזק לרחוב כתוצאה מפסולת בניין לפי חוק עזר זה.

מנהלת מחלקת רישוי ובנייה ומנהל מחלקת פיקוח על הבנייה יודעים כי קיימים חוקי עזר אך הם לא יודעים פרטים מלאים עליהם ולא אוכפים לפיהם אלא פועלים לדבריהם, על פי חוק התכנון והבנייה ותקנותיו ואילו אגף איכות הסביבה פועל ככלל, על פי חוקי העזר העירוניים ואינו פועל לפי חוק שמירת הניקיון.

לדעת הביקורת לאור פעילות האכיפה הנמוכה, כפי שמצאה הביקורת ושפורטה לעיל, הן של אגף הנדסה והן של אגף איכות הסביבה, יש לפעול ולבצע פעילות אכיפה לפי חוק שמירת הניקיון, שחלקים ממנו מפורטים להלן, להפסקת תופעות חמורות של השלכת פסולת בניין ו/או השלכת כל פסולת אחרת בשטחים אחרים.

ה. חוק שמירת הניקיון, התשמ"ד-1984, בשונה מחוקי העזר מאפשר לראש העירייה או למי שהוסמך על ידו, לעניין זה, להוציא צווי ניקוי למשליכי פסולת בניין לרשות הרבים או לבעלי הנכס שבו הושלכה פסולת ולגבות את כפל ההוצאות, שנדרשו לעירייה לבצע את הניקוי בעצמה, ממי שלא מילא אחר הוראות הצו. כן, כלולים בחוק סעיפי עונשין שעל פיהם ניתן להטיל קנסות כבדים עד לגובה של 202,000 ₪, נכון למועד עריכת הביקורת וכן פסילת אדם, אשר השליך פסולת בניין מרכב, מלהחזיק ברישיון נהיגה לתקופה שלא תעלה על שנה, פסילת רישיון רכב ממנו הושלכה פסולת הבניין, לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים תוך קביעת מקום הימצאות הרכב בתקופה זו, קנס בשיעור של חמישה אחוז מסכום הקנס שהטיל בית המשפט לכל יום שבו העבירה נמשכת מעבר לתקופת הזמן שנקבעה בצו הניקוי לפי סעיף 13ב' ואף עונשי מאסר לעוברים על ההוראות הקבועות בו.

יש לציין כי סעיף 13(ז) לחוק שמירת הניקיון קובע כי אם הוטל הקנס בבית משפט לעניינים מקומיים או בבית משפט אחר, עקב הפעלת סמכותו של עובד רשות מקומית, ישולם הקנס לקופת הרשות המקומית שמפעילה את הסמכות, למעט קנס שהוטל על הרשות המקומית.

סעיף זה לפיכך, מצביע הן על הצורך של העירייה להגיש מוקדם ככל האפשר, לשר לאיכות הסביבה רשימת מפקחים ופקחים, על מנת שימונו כמפקחים לעניין חוק שמירת הניקיון לצורך פיקוח יעיל ואפקטיבי והן על האפשרות להגדלת מקורות ההכנסה שיופנו לצורך פעולות לשמירת הניקיון יחד עם הגדלת ההרתעה.

להלן מוצגים סעיפים רלבנטיים ב: "חוק שמירת הניקיון, התשמ"ד-1984":

1" . בחוק זה -

...

"השלכה" - לרבות זריקה, שפיכה, נטישה, השארה או גרם לכלוך באופן אחר;

...

"פסולת בנין", "פסולת גושית" - חומרים ושיירי חומרים המשמשים לבניה, או שמשמשים בהם בקשר לעבודות בניה, לרבות ערימות אדמה וחלקי הריסות של מבנים;

...

"רשות הרבים" - כל מקום שהציבור רשאי להשתמש בו או לעבור בו או שהציבור משתמש בו או עובר בו למעשה;

...

2. לא ישליך אדם פסולת, פסולת בנין או גרוטת רכב ברשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד, ולא ילכלך את רשות הרבים.

...

4. (א) הוכח כי פסולת או פסולת בנין הושלכו מתוך רכב, רואים, לענין סעיף 2, את

בעלי הרכב או את האדם האחראי לרכב, כאילו הוא השליך את הפסולת או את פסולת הבנין, זולת אם הוכיח שלא הוא עשה כן ואת זהותו של האדם שהרכב היה ברשותו בעת ההשלכה, או שהרכב נלקח ללא הסכמתו.

(ב) הוכח כי פסולת או פסולת בנין הושלכו מתוך רכב, רואים, לענין סעיף 2, את

מי שנהג בו אותה עת כאילו הוא השליך את הפסולת או את פסולת הבנין, זולת אם הוכיח שלא הוא עשה כן ואת זהותו של המשליך;

...

7. (א) רשות מקומית תקבע, בכפוף לכל דין, אתרים לסילוק או לריכוז וטיפול בפסולת בנין, גזם, צמיגים או גרוטות רכב, בין בתחומה ובין מחוצה לו בתאום עם הרשות המקומית הנוגעת בדבר; קביעה כאמור יכול שתיעשה במשותף בידי מספר רשויות מקומיות ויכול שתיעשה על פי הוראת, השר לאיכות הסביבה.
- (ב) (בטל).
- (ג) הרשות המקומית תפרסם ברבים הודעה על מקומם של אתרים שנקבעו כאמור.
- (ד) לא יפנה אדם פסולת מאחד הסוגים המפורטים בסעיף קטן (א), אלא לאתר שנקבע לכך, למפעל טיפול באשפה, למפעל מיחזור או למישרפה, או בהתאם להוראות שנקבעו בחוק עזר של הרשות המקומית הנוגעת בדבר.
- (ה) לענין סעיף זה, "רשות מקומית" - עיריה או מועצה מקומית.
- ...
11. (א) מפעיל אתר לסילוק פסולת ינהל, לגבי כל רכב מוביל פסולת הנכנס לאתר, רישום הכולל את הפרטים האלה:
- (1) מספר רישוי של הרכב;
- (2) שם הנהג;
- (3) מועד כניסת הרכב לאתר;
- (4) סוג הפסולת המובלת ברכב, כמות הפסולת לפי משקלה, ומקור הפסולת על פי הרישום בתעודת המשלוח.
- (ב) הרישום כאמור בסעיף קטן (א) ישמש בסיס לחישוב סכום היטל ההטמנה שהמפעיל חייב בתשלומו לפי התוספת.
- ...
12. (א) השר לאיכות הסביבה ימנה מפקחים לענין חוק זה מבין עובדי המדינה ומבין מי שמונה כדין כפקח או כמפקח מכוח חיקוק, וכן מתוך רשימות פקחים ומפקחים שהגישו לו איגודי ערים, עיריות, מועצות מקומיות, רשויות נחלים ומעיינות, רשויות ניקוז, רשות הנמלים, רשות שדות התעופה, מינהל מקרקעי ישראל, קרן קיימת לישראל, רשות גנים לאומיים ורשות שמורות הטבע.

- (ב) למפקח כאמור תהיה סמכות לערוך חקירות על עבירות לפי חוק זה; בהשתמשו בסמכות כאמור -
- (1) יהיו למפקח סמכויות שוטר לפי סעיף 2 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט - 1969;
- (2) יהיה מפקח רשאי להשתמש בכל הסמכויות הנתונות לקצין משטרה בדרגת מפקח לפי סעיף 2 לפקודת הפרוצדורה הפלילית (עדות), וסעיף 3 לפקודה האמורה יחול על הודעה שרשם מכוח סמכות זו.
- (ג) השר לאיכות הסביבה או ראש רשות מקומית, לגבי תחום אותה רשות ובהסכמת מפקד מחוז במשטרת ישראל, רשאים למנות כל אדם להיות נאמן נקיון; נאמן נקיון שמונה כאמור רשאי, לאחר שהציג תעודת מינוי כנאמן נקיון, לדרוש ממי שעבר לנגד עיניו עבירה על חוק זה להזדהות בפניו; מי שנדרש להזדהות כאמור חייב לעשות כן.

...

... (א) 13

- (ב) העושה אחד מאלה, דינו - מאסר שנה או קנס כאמור בסעיף 61(א) (4) לחוק העונשין, ואם נעברה העבירה על ידי תאגיד, דינו-כפל הקנס האמור:
- (1) (א) משליך פסולת גושית, פסולת בנין, גרוטאות, גרוטות רכב, פסדים או צמיגים בניגוד להוראות סעיף 2;

...

- (4) אינו קובע אתרים לסילוק או לריכוז וטיפול בפסולת לפי הוראות סעיף 7(א);

- (5) אינו מבצע צו ניקוי לפי הוראות סעיף 13ב.

- (ג) העושה אחד מאלה, דינו - מאסר שנתיים או כפל הקנס האמור בסעיף 61(א) (4) לחוק העונשין, ואם נעברה העבירה על ידי תאגיד, דינו - ארבע פעמים הקנס האמור בסעיף 61(א) (4) לחוק העונשין:
- (1) משליך פסולת המכילה חומר מסוכן או אריזה של חומר מסוכן כהגדרתו בחוק החומרים המסוכנים, בניגוד להוראות סעיף 2;

- (2) עובר עבירה לפי סעיפים קטנים (א) או (ב) באופן או בנסיבות מחמירות שכתוצאה מהם נגרם או עלול להיגרם זיהום ממשי של הסביבה.
- (ד) היתה העבירה עבירה נמשכת, רשאי בית המשפט להטיל קנס נוסף, בשיעור של חמישה אחוזים מסכום הקנס הקבוע לאותה עבירה, לכל יום שבו נמשכת העבירה מעבר לתקופת הזמן שנקבעה בצו הניקוי לפי סעיף 13ב.
- (ה) הורשע אדם, בתוך שנתיים, פעם נוספת בעבירה לפי סעיף זה, דינו - מאסר כאמור בסעיף קטן (ב) או בסעיף קטן (ג), לפי הענין, או כפל הקנס שבית המשפט היה רשאי להטיל עליו, לפי הוראות סעיף זה, בשל העבירה שבה הורשע.
- (ו) עבירה לפי סעיף זה היא מסוג העבירות של אחריות קפידה.
- (ז) קנס שהוטל בשל עבירה לפי חוק זה ישולם לקרן לשמירת הנקיון; ואולם, אם הוטל הקנס בבית משפט לענינים מקומיים, או בבית משפט אחר עקב הפעלת סמכותו של עובד רשות מקומית, ישולם הקנס לקופת הרשות המקומית שהפעילה את הסמכות, למעט קנס שהוטל על הרשות המקומית.
- ...
- 13ב. (א) נוכח השר לאיכות הסביבה או מי שהוא הסמיך לענין זה כי הושלכה פסולת או פסולת בנין ברשות הרבים או כי לוכלכה רשות הרבים, וטרם הוגש כתב אישום, רשאי הוא לצוות על מי שהשליך את הפסולת או על מי שלכלך את רשות הרבים, או על בעל הנכס שבו הושלכה הפסולת, או על הרשות המקומית שבתחומה הושלכה הפסולת, לסלק את הפסולת למקום, באופן ובתוך תקופת הזמן שתיקבע בצו ושתחילתה ממועד מסירת הצו, ולנקות את שלוכלך, ורשאי הוא לדרוש, במידת האפשר ובהתאם לנסיבות, להחזיר את המצב לקדמותו.
- (1א)(1) נוכח ראש רשות מקומית או מי שהוא הסמיך לענין זה, כי הושלכה פסולת או פסולת בנין ברשות הרבים או כי לוכלכה רשות הרבים, בתחום שיפוט הרשות המקומית וטרם הוגש כתב אישום, ולא הופעלה הסמכות כאמור בסעיף קטן (א), רשאי הוא לצוות

כאמור בסעיף קטן (א) על מי שהשליך את הפסולת או על מי שלכלך את רשות הרבים או על בעל הנכס שבו הושלכה הפסולת; אין בהוראות סעיף קטן זה כדי לגרוע מסמכותו של השר לאיכות הסביבה או של מי שהוא הסמיך לענין זה לצוות על הרשות המקומית, כאמור בסעיף קטן (א) באותו ענין;

(2) ניתן לרשות מקומית צו לפי הוראות סעיף קטן (א), אין בהוצאת צו על ידי הרשות המקומית לפי הוראות סעיף קטן זה, באותו ענין, כדי לגרוע מחובתה למלא אחר הוראות הצו שניתן לה.

(2א) הוצא צו לפי סעיפים קטנים (א) או (1א) על ידי השר לאיכות הסביבה, ראש הרשות המקומית או מי שהוסמך לכך, ימציא העתק הצו לבעל הסמכות להוציא צווים כאמור שלא השתמש בסמכותו; הוצא נגד אדם צו לפי סעיף קטן (א) וכן צו לפי סעיף קטן (1א), באותו ענין, יחייבו הראשון מבין הצווים שהומצאו לו.

(ב) מי שלא קיים הוראות צו שניתן לפי סעיף זה, רשאי השר לאיכות הסביבה, ראש הרשות המקומית או מי שכל אחד מהם הסמיך לענין זה, לבצע את הנדרש לפי הצו; בוצע הנדרש כאמור, יהיה מי שנצטווה אך לא מילא אחר הוראות הצו, חייב בתשלום כפל ההוצאות שהוצאו; בוצע הצו על ידי השר לאיכות הסביבה או מי שהוא הסמיך לכך, יהיה התשלום לקרן לשמירת הניקיון; בוצע הצו על ידי ראש הרשות המקומית או מי שהוא הסמיך לכך, יהיה התשלום לקופת הרשות המקומית; על גבייתן של הוצאות שהוצאו לפי סעיף זה תחול פקודת המסים (גביה).

(ג) מי שהשר לאיכות הסביבה או ראש רשות מקומית הסמיך לענין ביצוע צו כאמור בסעיף קטן (ב), רשאי להיכנס לכל מקום לשם ביצוע הצו, ובלבד שלא ייכנס למקום המשמש למגורים אלא על פי צו של בית המשפט.

(ד) על מסירת צו לפי חוק זה יחולו הוראות סעיף 237 לחוק סדר הדין הפלילי בדבר המצאת מסמכים, בשינויים המחויבים.

13.ג. על אף האמור בסעיף 225א(א) לחוק סדר הדין הפלילי, ניתן להגיש כתב אישום, להמציא הזמנה, או להמציא הודעת תשלום קנס כאמור באותו סעיף, בשל עבירה לפי חוק זה שנקבעה כעבירת קנס, אם טרם חלפו שנתיים מיום ביצוע העבירה.

14. (א) בית משפט שהרשיע אדם בעבירה על חוק זה רשאי, בגור הדין, בנוסף לכל עונש שיטיל, לחייבו בתשלום הוצאות הניקוי, אם הוגשה לו על כך בקשה מאת מי שהוציאן.

(ב) לענין גביית הסכום שנפסק, החלטה לפי סעיף זה כמוה כפסק דין של אותו בית משפט שניתן בתובענה אזרחית.

(ג) הורשעו בעבירה יותר מאדם אחד, רשאי בית המשפט בהחלטה לפי סעיף זה, להטיל את תשלום ההוצאות על כולם או חלקם, יחד ולחוד, או לחלק סכום זה ביניהם, הכל כפי שנראה לבית המשפט בנסיבות הענין.

(ד) לא פסק בית המשפט בבקשה לפי סעיף זה לגופה, לא יגרע הדבר מזכותו של מי שהוציא את ההוצאות לתבען בתובענה רגילה.

14.א. (א) הוגשו כתב אישום או קובלנה בשל עבירה לפי חוק זה, רשאי בית משפט ליתן צו עשה, צו אל תעשה וכל סעד אחר ככל שיראה לנכון בנסיבות שלפניו, לרבות לביצוע צו לפי סעיף 13ב, והכל כדי למנוע, להפסיק או לצמצם את לכלוך רשות הרבים.

(ב) על צווים שהוציא בית המשפט לפי סעיף קטן (א) יחולו הוראות סעיף 20כג(ב) עד (ח) לחוק המים, התשי"ט - 1959, בשינויים המחויבים.

15. (א) נושא משרה בתאגיד חייב לפקח ולעשות כל שניתן למניעת עבירות לפי סעיף 13 על ידי התאגיד או על ידי עובד מעובדיו;

המפר הוראה זו, דינו - קנס כאמור בסעיף 61(א)(4) לחוק העונשין; לענין סעיף זה, "נושא משרה" - מנהל פעיל בתאגיד, שותף, למעט שותף מוגבל, או פקיד האחראי מטעם התאגיד על התחום שבו בוצעה העבירה.

(ב) נעברה עבירה לפי סעיף 13 על ידי תאגיד או על ידי עובד מעובדיו, חזקה היא כי נושא משרה בתאגיד הפר חובתו לפי סעיף קטן (א), אלא אם כן הוכיח כי עשה כל שניתן כדי למלא את חובתו.

16. (א) השר לאיכות הסביבה ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, תקנות בכל הנוגע לביצועו, לרבות למניעת לכלוך רשות הרבים.

(ב) שר המשפטים רשאי להתקין סדרי דין לענין ביצוע סעיף 13(ב)(1)(2).

17. חוק זה יחול גם על המדינה.

18. הוראות חוק זה באות להוסיף על הוראות כל דין אחר ולא לגרוע מהן.

19. רשות מקומית רשאית להתקין חוקי עזר בכל ענין שחוק זה דן בו, למעט בעניינים הנידונים בסעיפים 9, 10, 11 ו-11א ולרבות -

(1) קביעת הוראות בדבר אחריותו של בעל מגרש לנקיון מגרשו והטלת אחריות זו גם על מי שמייצג את בעל המגרש לצורך תשלום מסים או לענין ניצולו המסחרי או שמירת ערכו;

(2) התנאת מתן תעודה לפי סעיף 324 לפקודת העיריות, בתשלום כל קנס שהוטל לפי חוק זה או לפי חוק עזר שהותקן לפי סעיף זה.

20. בתוספת השניה לחוק בתי המשפט, התשי"ז-1957, בסופה יבוא:

"21. חוק שמירת הנקיון, התשמ"ד - 1984".

21. בחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב - 1982 בתוספת

השניה בסופה יבוא:

"13. עבירה לפי סעיף 2 לחוק שמירת הנקיון, התשמ"ד - 1984,

שנעברה ברשות היחיד של הקובל".

21.א. (א) על עבירה לפי חוק זה, רשאים המנויים להלן, להגיש קובלנה כאמור בסעיף 68 לחוק סדר הדין הפלילי:

(1) כל אדם - לגבי עבירה שנעברה ברשות היחיד שלו או שגרמה לו נזק;

(2) רשות מקומית - לגבי עבירה שנעברה בתחומה;

(3) כל אחד מהגופים הציבוריים והמקצועיים הקבועים בתוספת

לחוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב-

1992.

(ב) לא תוגש קובלנה לפי סעיף קטן (א) אלא אם כן מסר הקובל הודעה

לשר לאיכות הסביבה על כוונתו לעשות כן ולא הוגש, תוך 60 ימים

לאחר מכן, כתב אישום מטעם היועץ המשפטי לממשלה.

...

23. (א) תחילתו של חוק זה למעט סעיף 9, בתום 60 ימים מיום פרסומו;

תחילתו של סעיף 9 בתום שנה מיום פרסומו של חוק זה.

(ב) קביעת אתר כאמור בסעיף 7 תיעשה לא יאוחר מתום שנה מיום

פרסום חוק זה.

"...

חוק שמירת הניקיון, שחלקו הובא לעיל, פורסם בספר החוקים בתאריך

7/6/1984. בנוסף, התיקון האחרון לחוק (תיקון מס' 9) התקבל בכנסת

ב- 16/01/2007 ופורסם בספר החוקים ב- 23/01/2007. בתיקון זה נקבע כי

תחילת התיקון החל מ- 01/07/2007.

לפי חוק שמירת הניקיון, התשמ"ד-1984, על תיקונו שחלקו הובא לעיל,

עלו הממצאים להלן:

א. העירייה לא קבעה ולא פרסמה ברבים על מקומם של אתרים

לסילוק או לריכוז וטיפול בפסולת בניין, כמפורט בסעיף 7 לחוק אלא

מוסרת למקבלי היתר בנייה בלבד, רשימה של המשרד להגנת

הסביבה בה מפורטים אתרים מאושרים, נוסף לפרסום אותה

רשימה באתר האינטרנט העירוני.

הביקורת ממליצה כי העירייה תפרסם לציבור הרחב, רשימות אלה, מפעם לפעם, באמצעי פרסום שונים.

ב. העירייה לא פעלה להסמכת פקחים על ידי המשרד להגנת הסביבה. הביקורת ממליצה כי העירייה תגיש רשימת מפקחים ופקחים לשר להגנת הסביבה על מנת שיימנה אותם למפקחים לעניין חוק זה ואשר יקבלו סמכות לערוך חקירות על עבירות לחוק זה ויהיו בעלי סמכויות שוטר לפי סעיף 2 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש), כמפורט בסעיף 12(א)(ב) לחוק.

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

א. האגף לאיכות הסביבה הכין רשימת פקחים ומפקחים לעניין הסמכתם לאכיפת חוק זה, אולם התהליך לא הושלם כי לא התקבלו אישורי משטרה כפי שנדרש ע"י המשרד להגנת הסביבה.

ב. בעקבות השינוי שחל לאחרונה בחקיקה הסביבתית להעברת הסמכויות של נושאי החקיקה הסביבתית לרשויות המקומיות, ועל מנת לא ליצור מצבים סותרים, בין חוק העזר לבין החקיקה הראשית, נוכל להשלים את המהלך הנ"ל רק לאחר שתוגדרנה הסמכויות, מהלך אשר נבחן בימים הללו על ידי היחידה המשפטית של העירייה רק לאחר שנקבל את ההגדרות לנושא נוכל לפעול לביצוע ההסמכה.

ג. מסתמנת עתה אפשרות להסמכת הפקחים והמפקחים בתהליך מקוצר, ללא צורך בקבלת אישורי משטרה לפקחים אשר להם הסמכה מאת העירייה לעניין חוקי העזר העירוניים. בימים הללו החלטנו לבצע הליך זה באמצעות היחידה הסביבתית.

ג. בשנת 2005 לאחר השתתפותם בקורס הסמכה קיבלו 20 נאמני ניקיון תעודת הסמכה מהשר להגנת הסביבה. נאמני ניקיון אלה פועלים ישירות מול המשרד להגנת הסביבה ואין להם נגיעה לפעילות העירונית.

לשילוב נאמני ניקיון בפעילות העירונית הביקורת ממליצה על מינוי נאמני ניקיון על ידי ראש העיר, בהסמכת מפקד מחוז במשטרה כך שמי שעובר עבירה לפי חוק זה חייב להזדהות בפני נאמן ניקיון לאחר שהלה הציג בפניו תעודת מינויו, כמפורט בסעיף 12(ג) לחוק.

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

"א. עיריית כפר סבא, הסמיכה נאמני ניקיון בשנת 2005 בשני מחזורים ואף קיימנו שני מפגשים איתם להסמכתם. הניסיון מלמד כי שיטת העבודה מול המשרד להגנת הסביבה הוא אשר מפעילים ולעירייה אין נגיעה לנושא (בשל השיטה הנוכחית). חלק מהנאמנים אף דיווח למוקד העירוני. נמצא דרך להעמקת מעורבותם בפעילות העירונית."

ד. סגן מנהל מחלקת הניקיון באגף איכות הסביבה אינו מבצע בדיקות של פינוי פסולת בניין במהלך תקופת הבנייה אלא מסתמך אך ורק על אישורי אתר ההטמנה שמגיש לו הקבלן לאחר סיום הבנייה במסגרת בקשתו לקבל טופס 4. אין לו מידע מראש לאיזה אתר הטמנה התקשר הקבלן כיוון שהסכם ההתקשרות של הקבלן עם האתר נמסר לאגף הנדסה. בנוסף, לא נערכות על ידו בדיקת תאימות בין הכמות אותה אמור היה הקבלן לפנות לפי היתר הבנייה לאתר ההטמנה מסיבות שונות שמוסרים לו לדבריו הקבלנים כגון- אי התאמה בין כמות פסולת הבניין לכמות שחושבה על ידי אגף הנדסה, שימוש על ידו בפסולת בניין כחיפוי קרקע מסביב למרתף, מילוי על ידו עם פסולת בניין להגבהת שטח הקרקע וכו'. על אף זאת, קורים לדבריו, גם מקרים שבהם כמות ההטמנה גבוהה מהכמות הרשומה בהיתר הבנייה. הביקורת ממליצה על קבלת מידע מלא באופן שוטף, ממפעילי אתרי הטמנת הפסולת אליו התקשר הקבלן. בנוסף, יש להקפיד על הטמנת מלוא הכמות שחושבה על פי טבלת המדדים המוסכמת ונרשמה בהיתר הבנייה.

לאור הקבוע בסעיף 18 לחוק, הקובע כי הוראות חוק זה באות להוסיף על הוראות כל דין אחר ולא לגרוע מהן, על העירייה כאמור, ליזום פעולות אכיפה נרחבות, כולל הוצאת צווי ניקיון, הטלת כפל הוצאה על החייב שלא קיים את צו הניקיון והעירייה ביצעה את הניקיון במקומו אף אם, מדובר בשטח פרטי, הטלת קנסות מחמירים להגברת ההרתעה יחד עם הגשת כתבי אישום לבית המשפט והפניית מקורות כספיים ראויים הן להגברת האכיפה והן לטיפול ושמירה על הסביבה.

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

"אגף איכות הסביבה כאמור אינו אחראי על האכיפה באתרי הבניה בעיר, אלא פועל לאכיפה בסביבת אתר הבניה. כל נושא פינוי הפסולת מאתר הבניה לאתרים מורשים, כלול בהיתר הבניה הניתן לקבלן במסגרתו נקבעת לקבלן הכמות שעליו לפנות מהאתר כולל הכמויות החזויות לפינוי במהלך הבניה. כל הפיקוח בנושא זה חל על אגף הנדסה. טופס 4 מגיע לאישור מחלקת ניקיון העיר אשר כולל מספר סעיפים לבדיקה כמו מתקני אשפה, אישור הכמויות המופיעות בריכוז שמציג הקבלן. ברור כי אם לא יהיה פיקוח הדוק ורצוף במהלך הבניה על הקבלן לא ניתן לאתר, חריגות או אי ביצוע דרישות אגף הנדסה. ולכן כל התהליך חייב להיות מבוקר ברציפות על ידי מפקח בנייה אשר לו את הכלים כדי לבקר את פעילות הקבלן. עמדתנו ברורה בנושא."

הביקורת ממליצה כי אגף הנדסה בתיאום עם אגף איכות הסביבה יופעלו ליישום הנוהל המוצע לאכיפת פינוי מוסדר של פסולת בניין באמצעות חוק התכנון והבנייה, שהופץ בחודש אוגוסט 2002, למהנדסי הרשויות המקומיות על ידי מרכז השלטון המקומי בשיתוף המשרד לאיכות הסביבה והתאחדות הקבלנים.

תגובת התובע העירוני לנושא הפיקוח והאכיפה והחוקים המסדירים נושא זה:

"הקדמה"

1. סעיף 265 לפקודת העיריות [נוסח חדש]², מסמיך את שר הפנים, בהסכמת שר המשפטים לקבוע עבירה על הוראת חוק עזר פלוני כעבירת קנס וכן לקבוע את שיעורה, כאשר הקנס המכסימאלי כיום עומד על סך של 660 ₪.
  2. צו העיריות (עבירות קנס), התשל"א-1971³ (להלן: "צו העיריות") קובע אלו עבירות על חוקי העזר של העיריות ו/או המועצות המנויים בתוספת יוגדרו כעבירות קנס. כן קובע הצו שיעורי קנסות על פי מדרג יורד בחומרה מ- א'ז' (כיום בשימוש א'-ג').
- סעיף עבירה שאינו נמנה בצו העיריות אינו ניתן לאכיפה באמצעות הטלת קנס, הגם שניתן להגיש בגינו כתב אישום פלילי.

לגופה של הביקורת:

3. **חוק עזר לכפר סבא (שמירה על איכות הסביבה ומניעת מפגעים), התשס"ח-2008⁴** (להלן: "אגד איכות הסביבה"), קובע בסעיף 109 לו, כי תחילתו של חוק העזר עם פרסומו ברשומות או עם כניסתו לתוקף של תיקון התוספת לצו העיריות, לפי המאוחר.
- מאחר וטרם נכנס לתוקפו תיקון צו העיריות בכל הנוגע לחוק העזר הנ"ל, הרי שאגד איכות הסביבה עדיין איננו בתוקף ואינו רלבנטי לענייננו.

² דיני מדינת ישראל, מס' 8, מיום א' באלול תשכ"ד (9.8.1964), עמ' 197

³ ק"ת 2703, התשלי"א (13.6.1971), עמ' 1184

⁴ חש"מ 718, התשס"ח (5.6.2008), עמ' 243

4. צו העיריות קבע את שיעור הקנס בכל הנוגע לחוק העזר לכפר-סבא (מפגעי תברואה), תשכ"ד-1964⁵, בדרגת סיווג ג', קרי 290 נ.ש.
- דרגת הקנס שקבע חוק העזר בגוף הטקסט כלל אינו רלבנטי על פי הוראת צו העיריות. אכיפה באמצעות חוק עזר זה אינה מרתיעה, שכן שיעור הקנס נמוך משמעותית מעלות פינני פסולת הבניין לאתרי הטמנה.
5. חוק העזר לכפר-סבא (שמירת שטחים ציבוריים), תשל"ח-1978⁶ כלל אינו נכלל בצו העיריות ואינו ניתן לאכיפה באמצעות קנסות.
- כיום אין טעם לתקן את צו העיריות לעניין זה, שכן תיקון הצו לעניין אגד איכות הסביבה כולל גם עניין זה.
6. לעניין חוק עזר לכפר סבא (ניקוי מגרשים, חצרות וכניסות לבנינים), התשכ"ג-1963⁷ קבע צו העיריות את שיעור הקנס לפי דרגה ג'-290 נ.ש.
- כאמור, בסעיף 4 לעיל, אין כל משמעות לסכום הקנס שנקבע בחוק העזר.
7. חוק עזר לכפר סבא (שימור רחובות), התשנ"ה-1995⁸ כלל אינו רלבנטי לעניין השלכת פסולת בניין, שכן הוא עוסק בהנחת מכשול ברחוב או שינוי פני הרחוב או גרם פגיעה לרחוב ולא להנחת פסולת.
8. בשנת 2008 נתפסו על ידי הפיקוח העירוני ו/או משטרת ישראל בשיתוף הפיקוח העירוני 3 מקרים חמורים של השלכת פסולת בנין ו/או חול ו/או ביוב בשטח ציבורי פתוח (מגרשים).
- בכל שלושת המקרים הוגשו כתבי אישום בגין חשד לביצוע עבירות על חוק שמירת הניקיון, תשמ"ד-1984 והתיקים אמורים לידון בחודשים הקרובים.
- יודגש כי בעבירות אלו הקנס המכסימאלי אותו רשאי בית המשפט לפסוק בהתאם לשיקול דעתו, עומד על סך של 202,000 ₪, כאשר לענין תאגיד מדובר בסכום כפול, קרי 404,000 ₪ !!!
9. זאת ועוד במקרים של השלכת פסולת, כאמור, מרכב, קיימות סנקציות נוספות כנגד נאשמים אותן רשאי בית המשפט להטיל במעמד גזר הדין, כגון:
- פסילת אדם מלהחזיק רישיון נהיגה לתקופה של עד שנה ופסילת אדם מלהחזיק ברישיון הרכב ממנו בוצעה העבירה לתקופה של עד 6 חודשים.
10. במקרים שהובאו לטיפול התביעה, מתכוונת התביעה לנקוט במלוא חומרת הדין, ככל שבית המשפט יאפשר לה, לרבות שימוש בסנקציות הנוספות המנויות לעיל.
11. בחודש יוני 2008 פורסם חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית-סמכויות פקחים), תשס"ח-2008⁹, חוק המסמיך ומטיל חובה על הרשויות לפעול בתחומן לאכיפת חוקי הסביבה המנויים בתוספת, לרבות חוק שמירת הניקיון.
- עד לחקיקת חוק זה, חוק שמירת הניקיון כיתר חוקי הסביבה, נאכף באמצעות קנסות באופן בלעדי על ידי המשטרה הירוקה.

⁵ ק"ת, 1604 תשכ"ד, (16.7.1964) עמ' 15 ק"ת 3891, תשלי"ח (19.9.1978)

⁶ ק"ת 3891, תשלי"ח (19.9.1978)

⁷ ק"ת 1490, תשכ"ג (12.9.1963), עמ' 211

⁸ חשי"מ 538, תשנ"ה (1.6.1995), עמ' 369

⁹ ס"ח 2155, תשס"ח (11.6.2008), עמ' 534

בסמכות התביעה העירונית היה להגיש כתבי אישום בלבד.

תחילתו של חוק זה ביום 11/6/2009.

לסיכום

12. השימוש שנעשה כיום בחוקי העזר ובחוק שמירת הניקיון לאכיפת החוק בגין השלכת פסולת בניין, הינו שימוש מושכל במגבלות שקבע המחוקק, תוך נקיטה באמצעים המשפטיים ו/או האכיפתיים המתאימים בכל הנוגע לחומרת העבירה, שכן אין דינו של משליך פסולת בניין למשליך נייר ברחוב.

13. עם כניסתו לתוקף של חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית-סמכויות פקחים), יוקנו לרשות אמצעים אכיפתיים מתאימים לאכיפת עבירה של השלכת פסולת בניין בשטחים ציבוריים, הן באמצעות קנסות והן באופן משפטי, לפי חומרת העניין."

הביקורת מבקשת להעיר כי התובע העירוני מתייחס ככל הנראה, לפעולות האכיפה המגיעות אל שולחנו והמטופלות על ידו בהתאם לחוקים, בבתי המשפט. ראוייה לציון העובדה כי בשנת 2008 הוגשו על ידו 3 כתבי אישום על פי חוק שמירת הניקיון, תשמ"ד-1984.

הביקורת התייחסה בדוח גם על פעילויות אכיפה שוטפת האמורות להיעשות במסגרת חוקי העזר העירוניים על ידי פקחי האגף לאיכות הסביבה, ומסתבר כי לפני שנת 2008 לא היו פעולות אכיפה אינטנסיביות מסוג זה ואף לא פעולות אכיפה רציניות אחרות.

בשונה למה שנכתב בתגובתו של התובע לעיל, בתאריך 14/8/08, תוך כדי הביקורת, כתב התובע:

"ככלל, איננו עושים כמעט שימוש בחוק שמירת הניקיון וזאת מהטעם שחוקי העזר העוסקים בניקיון, מפגעים וכיוצא ב', נותנים מענה פרטני לדרישות העירוניות.

הקנסות על פי החוק הנ"ל הינם גבוהים ואינם נותנים פתרון הולם ובעיקר מידתי.

השימוש בחוק שמירת הניקיון צריך להיעשות כנגד מזהמים גדולים ו/או למיגור תופעות חמורות כגון: השלכת פסולת בניין ו/או כל פסולת אחרת בשטחים פתוחים.

כדאי להבהיר את העניין... ולשאול... אם הדרישות לפי חוקי העזר מספקות, שכן אלו דרישות דומות לאלו של חוק שמירת הניקיון."

הביקורת חוזרת ומציינת כי יש לפעול ביתר שאת, על מנת לאכוף את כל החוקים במטרה למנוע השלכת פסולת בניין שלא בהתאם לחוק.

תגובת מנהל אגף איכות הסביבה:

"מספר מילים על כח אדם בפיקוח העירוני. הפיקוח העירוני מונה על פי תקן 11 פקחים. הפקחים הללו אמונים על אכיפת חוקי העזר העירוניים משעה מוקדמת בבוקר ועד השעה 2400 כל יום. משימותיהם כוללות נושאים רבים ומגוונים החל מטיפול בקריאות מוקד, טיפול במפגעים, טיפול בנושאי העישון, גללי כלבים פסולת בניה, ועוד. צריך לזכור כי פסולת בנייה, הינה פעילות אשר מחייבת נוכחות וסיוורים רבים כדי לאתר עבריינים בעיקר בשולי העיר. לא ניתן להעמיד פקח רק לנושא זה. בתנאים הקיימים זוהי מטלה המשולבת בעבודת הפקח בראייה רב תכליתית. החקיקה החדשה, אם תכנס לפועל, מציבה אתגרים ומשימות נוספות בפני הפיקוח העירוני, משימות אשר היו באכיפה של המשדד להגנת הסביבה. לכן, חשוב שכח האדם שיופנה ויוקצה למשימות הפיקוח יהיה איכותי וברמת שכר הוגנת. יחד עם זאת, אכיפה מסיבית תביא גם להכנסה נוספת לעירייה אשר תגיע מפעולות האכיפה הללו.

מצבת כח האדם ביחידה מצבת כח האדם הממוצעת שהיתה בשנת 2008 עמדה על 6 פקחים, ומצבת כח האדם נכון לכתיבת דוח זה הינה 9 פקחים כשירים לעבודה.

השרידות של פקחים חדשים עמדה על כ- חצי שנה ולאחריה פרש הפקח בשל תנאי השכר הנמוכים. צריך להביא בחשבון שתהליך ההכשרה של הפקח, הינו תהליך ארוך הכולל הכרה של חוקי העזר, הכרת השטח ועוד. בשל הקשיים בגיוס עובדים לפיקוח עקב תנאי שכר נמוכים. התקשינו במילוי השורות. היום, שהמצב הכלכלי בשוק קשה יותר, יש נכונות להתגייס לתפקיד זה, ובשעה שיאושרו הגיוסים, נטפל בגיוס פקחים להשלמת התקן."

4. מסקנות והמלצות

הערך המוסף היחידי של ההטמנה הוא בעצם פינוי הפסולת וצמצום ההשלכה הפיראטית של פסולת בניין. היכולת למכור את הפסולת לצורך מיחזורו והפיכתו למשאב תהפוך את הטמנת הפסולת לפחות כדאית כלכלית.

4.1 הפיקוח של העירייה על השלכת פסולת בניין לקוי. בסיוורים שערכה הביקורת פעמים אחדות באותם מסלולים, נמצאו מצבורי פסולת בניין במקומות שונים בעיר. במהלך הבנייה אין פיקוח מוסדר מצד מחלקת פיקוח על הבנייה ו/או כל פיקוח אחר. הפיקוח היזום, מועט מאד ויתרה מזאת, הביקורת לא מצאה ולא הומצאו לה טפסים ודוחות לגבי פיקוח ואכיפה של פינוי פסולת בניין. אנשי אגף ההנדסה - מנהלת מחלקת רישוי ובנייה ומנהל מחלקת פיקוח על הבנייה טענו שלא ידוע להם על נושא הפיקוח על השלכת פסולת בניין, אך הם בטוחים שזה תפקיד האגף לאיכות הסביבה. **מנהל המחלקה לפיקוח על הבנייה מסר כי בזמנו הוחלט שאגף איכות הסביבה מטפל בנושא ניקיון והשלכת פסולת לאתר מוסדר.** לדעת הביקורת במידה ומתקבלת החלטה על ידי גורמים מוסמכים בארגון, ההחלטה חייבת להיות מגובה במסמך כתוב שיישאר בידי הגורמים הרלבנטיים, שכן ההחלטה היא של הארגון ותקפותה כל עוד לא שונתה או בוטלה בידי הגורמים המוסמכים.

מומלץ כי נושא חלוקת האחריות בין אגף הנדסה ואגף איכות הסביבה בנושא פינוי פסולת בניין יוסדר וייקבעו בנוהל כתוב פעולות מתואמות להגברת האכיפה ולהגדלת ההרתעה.

4.2 אגף איכות הסביבה עשה בשנים האחרונות מבצעי ניקיון על ידי קבלנים מטעם העירייה, על חשבונה, של פינוי פסולת מוצקה שנזרקה ברחבי העיר. על פי אישורי הטמנה מאתר מורשה, בשנת 2007 פונו כ- 890 טון פסולת מוצקה בעלות פינוי של כ- 118,000 ₪ ובשנת 2008, פונו כ- 150 טון פסולת מוצקה בעלות פינוי של כ- 23,000 ₪.

סך הכל פונתה אם כן, מרחבי העיר פסולת בניין בעלות פינוי כוללת של כ-140,000 ₪ על חשבון העירייה.

נתונים אלה על פינוי כמות פסולת בניין של כ-1,040 טון, לצד העלות הכספית ששולמה לפינוייה, מצביעים על אכיפה לקויה והצטברות פסולת בנייה רבה בשטח הציבורי. הביקורת מצאה בסיורים שערכה ברחבי העיר, מספר חודשים לאחר מבצע פינוי פסולת זה, כי באזורים בהם בוצע פינוי הפסולת, עדיין קיימות כמויות של פסולת ו/או הצטברה מחדש פסולת בניין, ממצא אשר מצביע כי ככל הנראה נוצרו מקומות קבועים להשלכת פסולת בניין והאכיפה על משליכי פסולת בניין בעיר אינה יעילה ואינה מרתיעה.

קיים לפיכך, צורך מיידי בהגברת האכיפה, בנוסף לפעילות שוטפת לאיתור משליכי פסולת הבניין, פעולות שיקטינו את הצורך בניקוי ואיסוף פסולת בניין על ידי ועל חשבון העירייה ובמקביל תהיה כלי הרתעה כנגד משליכי הפסולת.

4.3 העירייה לא קבעה בעצמה אתרים לפינוי וטיפול בפסולת בניין. העירייה מחייבת את מקבלי היתרי הבנייה לפנות את פסולת הבניין לאתרים מורשים של המשרד להגנת הסביבה לטיפול ו/או מחזור פסולת בניין. העירייה לא מפרסמת ברבים הודעה על מקומם של אתרים לפסולת בניין כמתחייב מהקבוע בסעיף 7(ג) לחוק שמירת הניקיון.

מומלץ כי העירייה תיישם את ההנחיות הקבועות בעניין הפרסום בחוק שמירת הניקיון ובמיוחד תפרסם ברבים את המקומות לסילוק פסולת בניין באמצעות פרסומיה התקופתיים.

4.4 העירייה לא חייבה קבלנים ואחראים על ביצוע פרויקטים של הריסה או בנייה בהיקף גדול, לבצע גריסה של פסולת הבניין באתר הבנייה ולמחזר את הפסולת, אלא חייבה את היזם לפנות את פסולת הרס המבנים לאתרים מוסדרים.

בפרק 5 באוגדן הסביבתי לשכונות ירוקות העוסק ב- "ניהול סביבתי של מהלך הבנייה" נקבעה החובה להוכיח שימוש חוזר או מיחזור של 20% ויותר מפסולת הבנייה ולא כפי שנקבעה בהחלטת הממשלה 2927, כי יש לבצע גריסה של פסולת בניין ולמחזר את הפסולת לשימוש חוזר במגמה להגיע להיקף של 50% לפחות. בבדיקה מדגמית בחוזי עבודה של העירייה עם קבלנים שונים לביצוע עבודות בנייה ושדרוג מבני עירייה נמצא כי בחוזים שנבדקו, על כל נספחיהם, אין כל הנחייה מחייבת לביצוע גריסה של פסולת בנייה ו/או חיוב הקבלן לעבודה עם חומרים ממוחזרים מפסולת בניין גרוסה. החובות שנקבעו בהחלטת הממשלה ובפרסומים שונים לאחריה מקויימות לפיכך, באופן חלקי בלבד.

העירייה תחייב, כתנאי במכרזים, את כל הקבלנים שעובדים עבורה, לעבוד עם חומר ממוחזר בשיעור שיקבע מהנדס הרשות בהתאם להחלטת הממשלה ובנוסף, יוקפד בחוזי התקשרויות של העירייה, עם קבלנים, על קיום כל החובות מצד הקבלן, בנוגע לפסולת בניין וחומרים ממוחזרים והתאמת חוזים אלה לתקני הבנייה הירוקה ולחוקים בנדון. בכך תתרום העירייה את חלקה להפיכת פסולת הבניין למשאב תוך צמצום הטמנת פסולת הבניין.

4.5 בשנת 2007 התקבלו במוקד העירוני 408 פניות בנוגע לפסולת בניין.

ב-87 מקרים הפיקוח העירוני הוציא דרישה לסילוק המפגע באמצעות מילוי טופס הודעה לסילוק מפגע/מכשול, תוך פרק זמן שקבע הפקח במקום. ניתנו 54 דוחות ברירת קנס/משפט (ל-9 מהם לא היתה דרישה מוקדמת להסרת המפגע).

בשנת 2007 ניתנו אפוא, 54 דוחות ברירת קנס/משפט לגבי פסולת בניין.

בשנת 2008 התקבלו במוקד העירוני 523 פניות בנוגע לפסולת בניין. ב-206 מקרים הפיקוח העירוני הוציא דרישה לסילוק המפגע

באמצעות מילוי טופס הודעה לסילוק מפגע/מכשול, תוך פרק זמן שקבע הפקח במקום. ניתנו 15 דוחות ברירת קנס/משפט (ל-2 מהם לא היתה דרישה מוקדמת להסרת המפגע).

בשנת 2008 ניתנו אפוא, 15 דוחות ברירת קנס/משפט לגבי פסולת בניין.

לדעת הביקורת לאור פעילות האכיפה הנמוכה, הן על פי חוק התכנון והבנייה והן על פי חוקי העזר העירוניים אשר כאמור, הסתכמה מצד הפיקוח העירוני ב- 69 דוחות ברירת קנס משפט על פי חוקי העזר העירוניים, בשנים 2007-2008, מתוך דוחות אלה 3 דוחות שולמו במלואם, 6 דוחות בוטלו על ידי התובע העירוני לאחר הגשת ערעור, 4 דוחות בוטלו על ידו מסיבות טכניות, 12 דוחות לא שולמו כלל, על אף גזרי הדין בהם פסק השופט להגדיל את גובה הקנס ב-50% לכולם ועל אף, שעבר בכולם המועד האחרון לתשלום. לא קיים מידע מחשובי שוטף על שוברי התשלום אשר ניתנים לחייבים לאור פסיקת השופט בבית המשפט. אין ממשק בין מחשב בית המשפט לבין תוכנת הגבייה של העירייה והעדכונים והרישומים נעשים באופן ידני. אין מעקב שוטף על ביצוע תשלומי הקנסות. בסוף שנת 2008 נקבע כי מנהלת מחלקת פיקוח ובקרה באגף הכנסות העירייה תוציא דוח חודשי למחלקת פיקוח על הבנייה ולאגף איכות הסביבה לבקרה על הנתבעים וגזרי הדין בגינם. הביקורת מצאה כי דוח זה לא הופק כלל ולדברי מנהלת מחלקת פיקוח ובקרה אף אחד מהגורמים המקצועיים לא ביקש את הפקתו על אף, שפרוטוקול הישיבה נשלח לכולם.

לאור כך, הגברת הפיקוח והבקרה והמעקב על תשלום הקנסות אשר נקבעו בגזרי הדין בבית המשפט לא מבוצע. יתר על כן, חשבת אגף איכות הסביבה ומנהלת מחלקת פיקוח ובקרה לא התבקשו לדבריהן, להמציא דוחות מצבת חובות לאף גורם.

מומלץ כי יוגברו פעולות האכיפה והמעקב על ביצוע התשלומים תוך הסדרת הקישור בין מחשב אגף איכות הסיבה למחשב אגף הכנסות העירייה ומחשב בית המשפט, יחד עם התאמת והאחדת הנתונים בכל יחידות הקצה.

4.6 בתקנות התכנון והבנייה נכנסה לתוקף הגדרת עודפי עפר וחציבה כפסולת בניין בחודש פברואר 1999. לדעת מנהלת מחלקת רישוי ובנייה, מנהל מחלקת פיקוח על הבנייה ומנהלת הפיקוח העירוני האדמה היא לא פסולת בניין. יוצא אפוא כי עודפי עפר אינם נחשבים בעיני הגורמים מאגף הנדסה ומאגף איכות הסביבה כפסולת בניין בניגוד להגדרתו בתקנות התכנון והבנייה ולפיכך אינם דואגים לפינויו כמתחייב.

מומלץ כי הגורמים המקצועיים יתייחסו לעודפי עפר כפסולת בניין לכל דבר ועניין והטיפול בהם, כפסולת בניין, יבוצע על פי המתחייב.

4.7 העירייה לא פעלה להסמכת פקחים על ידי המשרד להגנת הסביבה כקבוע בסעיף 12 (א) לחוק שמירת הניקיון.

מומלץ כי העירייה תגיש רשימת מפקחים ופקחים לשר להגנת הסביבה על מנת שיימנה אותם למפקחים לעניין חוק שמירת הניקיון וכך יקבלו סמכות לערוך חקירות על עבירות לחוק זה ויהיו בעלי סמכויות שוטר לפי סעיף 2 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש), כמפורט בסעיף 12(א)(ב) לחוק שמירת הניקיון.

4.8 בשנת 2005 לאחר השתתפותם בקורס הסמכה קיבלו 20 נאמני ניקיון תושבי כפר סבא תעודת הסמכה מהשר להגנת הסביבה. נאמני ניקיון אלה פועלים ישירות מול המשרד להגנת הסביבה ואין להם נגיעה לפעילות העירונית.

לצורך שילובם בפעילות העירונית מומלץ על הוצאת כתבי מינוי מטעם ראש העיר כנאמני ניקיון בהסכמת מפקד מחוז במשטרה, כדי שמי שעובר עבירה לפי חוק שמירת הניקיון חייב יהיה להזדהות בפניו כנאמן ניקיון לאחר שהלה הציג בפניו כתב מינוי, כמפורט בסעיף 12(ג) לחוק שמירת הניקיון.

4.9 סגן מנהל מחלקת הניקיון באגף איכות הסביבה אינו מבצע בדיקות של פינוי פסולת בניין במהלך תקופת הבנייה אלא מסתמך אך ורק על אישורי אתר ההטמנה שמגיש לו הקבלן לאחר סיום הבנייה במסגרת בקשתו לקבל טופס 4.

לא נערכות על ידו בדיקת התאמה בין הכמות אותה אמור היה הקבלן לפנות לאתר ההטמנה לבין הכמות הרשומה בהיתר הבנייה.

מומלץ כי יתקבל מידע מלא באופן שוטף, ממפעילי אתרי הטמנת הפסולת אליו התקשר הקבלן. יש להקפיד על הטמנת מלוא הכמות שחושבה על פי טבלת המדדים המוסכמת ונרשמה בהיתר הבנייה. (ראה סעיף 3 ה.ד.).

4.10 בסעיף 18 לחוק שמירת הניקיון, נקבע כי הוראות חוק זה באות להוסיף על הוראות כל דין אחר ולא לגרוע מהן.

מומלץ כי העירייה תיזום פעולות אכיפה נרחבות, כולל הוצאת צווי ניקיון, הטלת כפל הוצאה על החייב שלא קיים את צו הניקיון והעירייה ביצעה את הניקיון במקומו. יש להטיל קנסות מחמירים להגברת ההרתעה יחד עם הגשת כתבי אישום לבית המשפט.

4.11 בחודש אוגוסט 2002 מרכז השלטון המקומי, בשיתוף המשרד לאיכות הסביבה והתאחדות הקבלנים הפיץ למהנדסי הרשויות המקומיות - "נוהל מוצע לאכיפת פינוי מוסדר של פסולת בניין באמצעות חוק התכנון והבנייה". בנוסף, ב-9 לפברואר 2003 החליטה הממשלה החלטה מספר 2927 בעניין "הסדרת הטיפול בפסולת בניין".

בתאריך 29/4/08 מליאת הוועדה לתכנון ובנייה בכפר סבא החליטה פה אחד, כי בניינים חדשים שייבנו בעיר יחוייבו כתנאי למתן היתר בנייה לעמוד בהוראות היחידה האזורית לאיכות הסביבה בהתאם להנחיות המפורטות ב-"אוגדן סביבתי לבניינים ירוקים עיריית כפר סבא". בפרק 5 באוגדן הסביבתי לשכונות הירוקות העוסק בניהול סביבתי של מהלך הבנייה יש הנחיות לגבי פסולת בניין. בהנחיות אלה נקבעה מצד אחד החובה לסימון מקום מצבורי פסולת הבנייה שתיבדק על ידי אגף הנדסה במסגרת היתר הבנייה ומעקב על ידי מחלקת פיקוח על הבנייה ומאידיך, נקבעה החובה לשינוע כל פסולת הבניין על ידי חברת הובלה המחזיקה ברישיון עסק להובלת פסולת בניין, שינוע שיעשה למפעלי מיחזור פסולת בניין או לאתרים או לתחנות המאושרים על ידי המשרד להגנת הסביבה. כן נקבע בהנחייה זו, כי על מגיש הבקשה להיתר בנייה להוכיח שימוש חוזר או מיחזור של 20% ויותר מפסולת הבנייה.

הביקורת ממליצה כי אגף הנדסה בתיאום עם אגף איכות הסביבה יופעלו ליישום הנוהל המוצע לאכיפת פינוי מוסדר של פסולת בניין באמצעות חוק התכנון והבנייה, שהופץ בחודש אוגוסט 2002, למהנדסי הרשויות המקומיות על ידי מרכז השלטון המקומי בשיתוף המשרד לאיכות הסביבה והתאחדות הקבלנים. (ראה סעיף 2.4).

---

dingoo

מדינת ישראל
המשרד להגנת הסביבה

האגף לטיפול בפסולת מוצקה

כ"ו אדר א תשס"ח
03 מרץ 2008

לכב'

רשויות מקומיות/רשויות ניקוז

שלום רב,

הנדון: הסדרת הטיפול בפסולת בנייה- שימוש בחומרים ממוחזרים מחומרי

בנייה

על פי החלטת הממשלה מס' 2927 משנת 2003 שעיקרה הסדרת הטיפול בפסולת הבנייה ושימוש בחומרים ממוחזרים, נדרשים משו"די הממשלה וגופי הסמך השונים ובכללם הרשויות המקומיות לעשות שימוש בחומרים ממוחזרים בפרויקטים המבוצעים על ידם. החלטת הממשלה מכוננת כנחזור חומרי הרוייה כאמצעי לצמצום ההשלכה הבלתי חוקית ולשימור משאבי הטבע הדלים

כמו כן החלטה שלעיל מדגישה את האחריות של הרשויות המקומיות להסדרת הטיפול בפסולת הבנייה בשטחה

על אף ההחלטה החשובה בה נקבעו דרכים לקידום השימוש באגרגטים וחומרי מילוי ממוחזרים מפסולת בנייה וכן הגדרת בשיעור של 20% , טרם התרחש השינוי המיוחל השימוש באגרגטים ובחומרי המילוי והממוחזרים טרם קנה אחיזה בפרויקטים הציבוריים

מנה אני אליך בבקשה לעשות כול שבדרך על מנת לקדם את השימוש בחומרי בנייה ממוחזרים בפרויקטים שרוייהולך

בנושא אפשרויות לניצול פסילת הבנייה כמשאב , מובאה בזאת חווה דעתי ככלי תכנוני לרשויות מקומיות , מועצות עיריות וגופים ציבוריים שונים ידוע כי במהלך פיתוח התשתיות העירוניות בתחום הרשות המקומית צורכים אתם חומרי מחצבה מסוגים שונים לעבודות תשתית ופיתוח , חומרים אלו נרכשים מהמחצבות שרובם ככולם נמצאים באזור ההר ומרחק ההובלה מהמחצבה לאתר הביתוח הינו גבוה ועלותו גבוהה לאין שיעור מעלות הובלה ניקומיות.

המשרד להגנת הסביבה
وزارة حماية البيئة
Ministry of Environmental Protection

כנפי נשרים 5, גבעת שאול, ת.ד. 34033 ירושלים, מיקוד 91340
טלפון 02-6553788 פקס 02-6553817 urik@sviva.gov.il

אתר המשרד להגנת הסביבה: www.sviva.gov.il
עברית אנוליי ערביית לילדיה gov

מדינת ישראל
המשרד להגנת הסביבה

האגף לטיפול בפסולת מוצקה

בכל הרשויות המקומיות ישנם מערומי פסולת שהיום הינם מטריד ציבורי ועם מחזור הפסולת ניתן יהא להופכה **למשאב**.
על מנת להסביר את הצעתי המפורטת להלן השוואה מפורטת של פרויקט בתחום רשות מקומית **לדוגמא**.

רשות מקומית בתחום גוש דן

סה"כ גודל המפגע (פסולת בניין) מוערכת על פי אומדן שנערך על ידי הרשות המקומית כ – 500,000 טון.
סה"כ פסולת הניתנת לניצול כ 95% 475,000 טון.
פרויקטי תשתית שפורסמו על ידי העירייה הכוללים שימוש בחומרי מחצבה (חומרי מילוי) מסוגים שונים כגון חומרי מילוי מסוג A-4, A-2-4, מצע סוג ג', מצע סוג ב', אגרגטים לניקוז ולשימושים שונים, עולים על כל כמות הפסולת הניתנת למחזור, גם אם ינוצלו 20% בלבד מהחומרים הממוחזרים בכל שנה הרי שניתן לפתור את בעיית הפסולת ולהשתמש בחומר הממוחזר במשך 5 שנים.

להלן פירוט עלויות טיפול בפסולת

1. מחיר הובלת הפסולת לאתר הטמנה במרחק של 40 ק"מ 1 טון / 15 ₪.
2. מחיר הובלת הפסולת לאתר הטמנה במרחק של 70 ק"מ 1 טון / 20 ₪.
3. מחיר הטמנה לפסולת בניין 1 טון באתר המרוחק 70 ק"מ 35 ₪.
4. מחיר הטמנה לפסולת בניין 1 טון באתר המרוחק 40 ק"מ 28 ₪.
5. מחיר להעמסת הפסולת 1 טון / מ"ק 5 ₪.
6. מכאן עלות פינוי טון פסולת לאתרי הטמנה הקרובים לרשות המקומית לא תפחת ממחיר של 48 ₪ / טון.

בפינוי הפסולת למטמנה הערך המוסף היחידי הינו ניקיון הפסולת.

לצורך השוואה נלקח ביצוע החומר הבסיסי מצע ג' (נבר), שניתן לייצרו בשיעור העולה על 70% מסך כל פסולת הבניין בתחומי הרשות המקומית כאשר ברוב המקרים הינו עולה באיכותו על חומר טבעי מקביל.

מדינת ישראל
המשרד להגנת הסביבה

האגף לטיפול בפסולת מוצקה

להלן עלויות יצור חומר מסוג מצע ג'.

1. מיון, ניקוי, גריסה וניפוי של הפסולת והפיכתה למצע ג' 1 טון 42 ₪ כולל סילוק הפסולת שאינה ראויה למחזור לאתר הטמנה.

מכאן החיסכון של הטיפול בחומר הינו 8 ₪ / טון מהפיכתו ממטרד למשאב.

שימוש בחומר ממוחזר מול חומר טבעי ממחצבות באזור הרר.

1. עלות טון חומר מסוג מצע ג' במחצבות בממוצע טון/ 12 ₪.
  2. עלות ממוצעת להובלת החומר מהמחצבות באזור הנייל טון / 15 ₪.
  3. עלות הובלה מקומית הינה כ - טון/6 ₪.
  4. מכאן כי ההפרש בין חומר טבעי לחומר ממוחזר כולל הובלה עד לאתר הינו כ 21 ₪ לטון.
  5. ככול שייצרו חומרים ממוחזרים איכותיים יותר כך יגדל החיסכון.
  6. מיוגון החומרים הניתנים הינו דומה מאוד לחומרים המיוצרים מאבן טבעית להן רשימה חלקית של המוצרים : חול לסוגיו, מצעים לסוגיהם , אגרנטים לסוגיהם. מהנתונים שלעיל המובאים כדוגמא עולה כי החיסכון בתהליך המחזור לעומת פינוי למטמנה עומד על כ 8 ₪ לטון ובתוספת ההפרש לטון חומר נרכש מהחומר הבסיסי כדוגמת מצע ג' העומד על 21 ₪, יכולה הרשות המקומית להגיע לחיסכון של 29 ₪ לטון פסולת מטופלת ומצע ג' נרכש.
- בהתבסס על כך כי כול רשות מקומית מחויבת לטפל בפסולת הנמצאת בשטחה. וכול רשות מבצעת או שתבצע פיתוח תשתיות בשלב זה או אחר, תוכנית משולבת של טיפול בפסולת ושימוש בחומר ממוחזר הינה האלטרנטיבה הנכונה, היעילה והחסכונית. פונה אני אליך בבקשה חשובה זו על מנת לקדם נושא הקרוב לכול אחד ואחד מאיתנו והוא שמירה על איכות הסביבה, תוך שילובה במסגרת עבודתך ברשות המקומית.

המשרד להגנת הסביבה
وزارة حماية البيئة
Ministry of Environmental Protection

כנפי נשרים 5, גבעת שאול, ת.ד. 34033 ירושלים, מיקוד 91340
טלפון 02-6553788 פקס 02-6553817 urit@sviva.gov.il

אתרי המשרד להגנת הסביבה
עברית אנגלית ערבית לילדים
www.sviva.gov.il gov

מדינת ישראל
המשרד להגנת הסביבה

האגף לטיפול בפסולת מוצקה

בהמשך לדברים הנ"ל, אבקש לציין כי הצד הטכני של השימוש בחומרים ממוחזרים עשה כברת דרך ארוכה בהובלת המשרד להגנת הסביבה ובשילוב משרדי ממשלה נוספים ובכלל זה ניסוי שנעשה על ידי מ.ע.צ. שעמד בהצלחה, כמו גם עבודות חקר נוספות שבוצעו על ידי חברת דרך ארץ בשיתוף עם יוזמים פרטיים.

התוצאות שנתקבלו הראו כי החומרים הינם ראויים ואיכותיים וכי ניתן להשתמש בהם כחומרי מילוי מסוגים שונים לסלילת כבישים, שבילי אופניים ורחבות, סוללות ועוד..

הכול בהתאם לבדיקות מעבדה כנדרש.

נוסיף כי הוועדה הבין משרדית לסטנדרטיזציה הוציאה תוספת למפרט 51 לשימוש בחומרים ממוחזרים אף יצא מפרט של החברה הלאומית לדרכים בנושא.

נודה על עזרתך למתן עדיפות מתקנת לשימוש בחומרים ממוחזרים הכול בהתאם לדרישות ולמפרטים תוך עמידת החומר בדרישות, כיום ישנם מסי יצרנים בפריסה ארצית המייצרים חומרים איכותיים אשר ניתן לשלבם במסגרת הפרויקטים הנמצאים בשלבי הביצוע כדוגמת הפרויקט אותו הינך מנהל.

בכל שאלה או מידע ניתן לפנות למשרד להגנת הסביבה / האגף לפסולת מוצקה / מר אורי טל, בטלפון - 02-6553788

בברכת רואים נקי וירוק יותר.

בברכה,

אורי
טל
מרכז הטיפול בפסולת בניין

המשרד להגנת הסביבה
وزارة حماية البيئة
Ministry of Environmental Protection

שלום עם הסביבה

כנפי נשרים 5, גבעת שאול, ת.ד. 34033 ירושלים, מיקוד 91340
טלפון 02-6553788 פקס 02-6553817 urit@Sviva.gov.il

אתרי המשרד להגנת הסביבה | אתר gov
עברית אנגלית ערבית לילדים | www.sviva.gov.il

נספח ב'

רחוב הטייסים

רחוב הטייסים

רחוב הטייסים

רחוב הטייסים

רחוב הטייסים

רחוב הטייסים

רחוב רופין

רחוב רופין

רחוב רופין

רחוב רופין

בית העלמין הישן

בית העלמין הישן

רחוב הרעות

רחוב הרעות

רחוב הלי"ה - גאולים

רחוב הרעות

רחוב השקמה

רחוב יוחנן הסנדלר

שיכון יוספטל

שיכון יוספטל

שיכון קפלן

שיכון קפלן

שיכון קפלן

שיכון קפלן

רחוב המוביל

שיכון גאולים

רחוב נשר

רחוב נשר

רחוב נשר

שיכון קפלן

שיכון קפלן

שיכון קפלן

שיכון ותיקים

שיכון ותיקים

שיכון ותיקים

שיכון ותיקים

שיכון ותיקים

שיכון ותיקים